

Financiële jaarstukken 2023

Stichting Lezen
te Amsterdam

datum: 22-3-2024

Inhoudsopgave

A. Bestuur en beheer	3
B. Verslag Raad van Toezicht	14
C. Balans (na verwerking resultaat)	19
D. Staat van baten en lasten	20
E. Algemene toelichting	23
F. Toelichting op de balans	25
G. Toelichting op de staat van baten en lasten (inclusief WNT verantwoording)	32
H. Overige gegevens	
- Accountantsverklaring	38
I. Bijlagen	
- Bijlage 1 Lasten Kunst van Lezen - Tel mee met Taal	42
- Bijlage 2 Lasten Kunst van Lezen - Gezinsaanpak taalarme gezinnen 2020 t/m 2024	47
- Bijlage 3 Lasten Kunst van Lezen - Masterplan Basisvaardigheden Deel 1 en Deel 2	49
- Bijlage 4 Lasten Extra middelen coalitieakkoord 2023-2024	51

A. Bestuursverslag Stichting Lezen

1 Reflectie op en samenvatting van het in 2023 uitgevoerde werk

1.1 Visie, rollen en positie

Stichting Lezen is het landelijke kennis- en expertisecentrum voor leesbevordering dat kennis genereert en verzamelt over (voor)lezen, literatuureducatie en effectief leesonderwijs. Met die kennis verbindt, ondersteunt en activeert zij de organisaties en professionals die er samen voor zorgen dat kinderen en jongeren goed en graag lezen.

Lezen is van levensbelang. Daarom wil Stichting Lezen dat alle kinderen en jongeren opgroeien met boeken en uitgroeien tot vaardige en gemotiveerde (literaire) lezers die zich blijven ontwikkelen. Alle kinderen moeten de kans krijgen om te ontdekken hoe fijn en verrijkend (voor)lezen kan zijn. Om boeken in handen te krijgen die aansluiten bij hun belangstelling, leesniveau en literaire vaardigheden. En om ook te durven kiezen voor boeken die inhoudelijk en/of taalkundig uitdagend zijn.

Structurele en integrale aanpak

Het vergt doorlopend aandacht en specifieke kennis en deskundigheid om van kinderen en jongeren lezers te maken. In alle ontwikkelingsfasen van 0 tot 20 jaar moet leesbevordering aansluiten bij wat kinderen en jongeren op dat moment nodig hebben. We noemen dit de 'Doorgaande leeslijn'. Al onze programma's, interventies, campagnes en producten sluiten daarop aan.

Resultaten van wetenschappelijk en toegepast onderzoek geven ons steeds meer inzicht in de ontwikkeling van leesvaardigheid, leesmotivatie en literaire competentie en in de manieren waarop we kinderen en jongeren daarin kunnen stimuleren, onderwijzen en ondersteunen. Zo kunnen we onze aanpak voortdurend verfijnen en verbeteren.

Werken als een hefboom

Stichting Lezen zorgt dat mensen en organisaties die in de positie zijn om kinderen, jongeren en/of hun ouders te bereiken, serieus werk willen en kunnen maken van lezen.

Als **kenniscentrum** stimuleren we dat lezen, leesbevordering, lees- en literatuuronderwijs onderwerp van onderzoek blijven en geven we de kennis die uit onderzoek voortkomt door aan de mensen die met kinderen, jongeren en/of hun ouders werken.

Als **landelijk coördinerende ondersteuningsinstelling** slaan we de brug tussen onderzoek en praktijk en tussen het letterenveld en de wereld van onderwijs en opvoeding. We voeren de Leescoalitie aan en zorgen voor de inhoudelijke basis onder het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen.

Als **aanjager en ontwikkelaar** zorgen we voor de vernieuwing en doorontwikkeling van instrumenten, campagnes en programma's voor leesbevordering, op basis van kennis uit de wetenschap en de praktijk.

Focus op intermediairs en beslissers

Stichting Lezen is primair gericht op intermediairs: mensen die een sleutelrol vervullen in de (lees)opvoeding van kinderen en jongeren, zoals leraren, professionals in kinderopvang, bibliotheek en jeugdgezondheidszorg, boekverkopers en (groot)ouders. Ook studenten van

opleidingen voor opvoeding en onderwijs behoren tot deze doelgroep. Met onze consistente visie en aanpak stellen we hen in staat om kinderen en jongeren aan te zetten tot lezen. Een secundaire doelgroep vormen de beleidsmedewerkers, bestuurders en koepelorganisaties in het onderwijs, de bibliotheeksector, de kinderopvang en de jeugdgezondheidszorg. Zij bepalen of en hoeveel ruimte intermediairs krijgen om werk te maken van leesbevordering. Daarom vertellen we hun wat de toegevoegde waarde is van leesmotivatie, jeugdliteratuur en effectief en motiverend leesonderwijs voor de (taal)ontwikkeling en het toekomstig maatschappelijk functioneren van kinderen en jongeren. Vervolgens proberen we de beslissers zover te krijgen dat ze daar zelf binnen en met hun organisaties een rol in gaan spelen.

1.2 Reflectie op de activiteiten en ontwikkelingen in 2023

Net als in 2022 stond veel van ons werk in het teken van effectief leesonderwijs. Dit jaar was echt een kantelpunt. Drie gezaghebbende onderzoeken op rij - [PIRLS](#), [PISA](#) en [De staat van het onderwijs](#) - maakten pijnlijk duidelijk dat zowel de leesvaardigheid als het leesplezier en de leestijd van Nederlandse kinderen en jongeren opnieuw gedaald zijn. Veel leerlingen komen met een te laag taalniveau van de basisschool en krijgen daar last van op de middelbare school. De kloof tussen sterke en zwakke lezers groeit. Voor alle actoren in opvoeding en onderwijs is de conclusie onontkoombaar: het (voorbereidend) leesonderwijs moet beter!

De sterke focus op het leesonderwijs zorgt ervoor dat het reguliere werk van Stichting Lezen en het programmatische werk van Kunst van Lezen steeds meer in elkaar grijpen. Alles is erop gericht de Doorgaande leeslijn van 0 tot 20 jaar optimaal te ondersteunen en in te richten, vanuit dezelfde consistente en integrale visie en geschraagd en getoetst door wetenschappelijk onderzoek en praktijk.

Opnieuw investeren in leesbevordering

De urgentie van de verslechterende leesvaardigheid van onze kinderen en jongeren wordt inmiddels in de hele samenleving gevoeld en onze aanpak wordt breed ondersteund. De departementen Cultuur en Onderwijs van het ministerie van OCW werken steeds meer en beter samen aan leesbevordering. Stichting Lezen heeft zich daar altijd hard gemaakt en deed dat ook het afgelopen jaar. Het was fantastisch dat beide departementen in 2023 via het Masterplan basisvaardigheden € 73,9 miljoen uittrokken om de leesbevordering te intensiveren en te verbeteren. Dat stelt Stichting Lezen in staat om de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school* in de periode 2024-2025 uit te breiden met een groot aantal nieuwe locaties. Daar waar al gewerkt wordt met deze programma's, kunnen we zorgen voor verdieping en verbetering. Stichting Lezen zal dit geld de komende jaren verdelen over de participerende bibliotheken, zodat deze het kunnen inzetten voor de leesbevordering op scholen en kinderopvanglocaties in hun werkgebied.

Deze investering kwam bovenop de € 12,9 miljoen die in 2022 beschikbaar al was gesteld. Daarmee konden in 2023 1.392 nieuwe kinderopvanglocaties en scholen voor (speciaal) basisonderwijs en vmbo-locaties in (Caribisch) Nederland starten met BoekStart en de Bibliotheek *op school*.

Brede onderwijssamenwerking

De urgentie van de verbeteropgave op het gebied van het leesonderwijs vraagt om brede en intensieve samenwerking in en met het onderwijsveld. Stichting Lezen was daarom zeer actief in de Kennistafel Effectief Leesonderwijs en het Topoverleg Effectief Leesonderwijs. In deze en andere onderwijsgerelateerde gremia spanden wij ons onder andere in om het effectief leesonderwijs goed te verankeren in de nieuwe leerdoelen voor het primair onderwijs en in de eindtermen voor het voortgezet onderwijs. Daarmee hebben we de basis gelegd voor de noodzakelijke verbeteringen in het leesonderwijs in de komende jaren. Het ging ons vooral om de aansluiting van het leesonderwijs van po naar vo, de integratie van

leesonderwijs in andere (zaak)vakken en de integratie van leesomgeving, leesmotivatie en (jeugd)literatuur in diverse kerndoelen.

Leesoffensief op en voor het mbo

Op het mbo worden studenten en docenten volop geconfronteerd met de desastreuze gevolgen van de gestage verslechtering van de leesvaardigheid die we de afgelopen jaren in het funderend onderwijs hebben gezien. Een groot deel van de mbo-studenten dreigt als laaggeletterde van school af en de maatschappij in te gaan. Het is zaak om hun resterende tijd op school te benutten om dat te voorkomen. Daarom intensiverde Stichting Lezen de samenwerking met het Kennispunt MBO Taal en Rekenen (MBO Raad) en de MBO Taalacademie (ITTA). Samen lanceerden we onder het motto 'Heel MBO leest!' een leesoffensief speciaal voor deze doelgroep.

Honger naar kennis

Vanuit het besef dat het (voorbereidend) leesonderwijs beter moet, zagen we in 2023 een groeiende behoefte aan informatie, inspiratie en houvast bij professionele leesbevorderaars in de kinderopvang, het onderwijs en de jeugdgezondheidszorg en bij bestuurders en beslissers in die sectoren. Die vertaalde zich in een flinke toename van het bereik van onze kennisproducten. De vele kennisbijeenkomsten die we organiseerden en waar onze medewerkers optraden, waren zeer goed bezocht.

Ook onze publicaties vinden gretig aftrek. Stichting Lezen wil de vindbaarheid en toepasbaarheid daarvan nog verder verbeteren door middel van speciale doelgroepwebsites voor de kinderopvang, het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en het mbo. De eerste daarvan, Lezeninhetpo.nl, werd in 2022 gelanceerd. We zagen dat deze site in 2023 goed bezocht en benut werd. Naar het voorbeeld van die site werkten we aan de ontwikkeling van de andere doelgroepsites.

Onderwijs en cultuur samen voor leesbevordering

Dankzij de extra middelen vanuit het Masterplan basisvaardigheden voor de uitbreiding en versterking van BoekStart en de Bibliotheek op school, is onze positie in het onderwijs flink verstevigd. De grote opgave die er ligt op het gebied van effectief leesonderwijs vroeg veel inzet om nieuwe relaties in het onderwijs aan te knopen en te zoeken naar de meest effectieve manieren van opereren in het complexe krachtenveld van het onderwijs. We startten met de ontwikkeling van een langetermijnstrategie gericht op borging van BoekStart, de Bibliotheek op school en effectief leesonderwijs.

Stichting Lezen is blij met deze incidentele investeringen, maar blijft van mening dat succesvolle leesbevordering structurele financiering nodig heeft. Mede naar aanleiding van de [motie Mohandis c.s.](#) gaf het ministerie van OCW opdracht om te onderzoeken hoe de aanpak van de Bibliotheek *op school* duurzaam verankerd kan worden. Het rapport '[Onderzoek voorwaarden duurzame verankering de Bibliotheek op school](#)' bevestigde dat de aanpak van de Bibliotheek *op school* effectief is om de leesmotivatie en de leesvaardigheid te vergroten en dus de moeite waard is om te borgen. Het rapport formuleerde als randvoorwaarden voor de duurzame verankering van de Bibliotheek *op school* onder andere dat het programma gegarandeerd voor ten minste vijf jaar wordt voortgezet en dat het programma niet afhankelijk is van individuele of politieke voorkeuren.

Strategische relaties in en met het onderwijs

Doordat ook de minister van primair en voortgezet onderwijs leesbevordering nu ook voluit steunt, is het voor Stichting Lezen makkelijker geworden om zich in en ten opzichte van het onderwijs te positioneren en te zorgen dat onze kennis, ervaring en interventies daar meer en beter gebruikt worden.

Stichting Lezen is in 2023 toegetreden tot de Kennistafel Effectief Leesonderwijs en sloot ook aan bij het zogenaamde Topoverleg Leesonderwijs. De Kennistafel is een initiatief van de PO-Raad, VO-raad en het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) en beoogt

uitwisseling tot stand te brengen tussen wetenschappelijke onderzoekers van en professionals uit de onderwijspraktijk. Hier wordt besproken hoe we tot een gezamenlijke en eenduidige visie op en aanpak voor leesonderwijs kunnen komen. De [Kwaliteitswaaier](#) van de Kennistafel sluit aan bij de visie van Stichting Lezen en bevat verwijzingen naar onze website lezeninhetpo.nl en de Bibliotheek *op school*.

Stichting Lezen investeerde ook in de relatie met de Onderwijsinspectie. In [De Staat van het Onderwijs 2023](#) uitte de inspectie haar zorgen over de basisvaardigheden. Steeds minder kinderen en jongeren halen het basisniveau dat nodig is om goed te kunnen functioneren in de maatschappij. De inspectie en Stichting Lezen zijn in gesprek over de langetermijnstrategie die nodig is om deze neergaande trend te keren en de middelen die de inspectie daarbij kan inzetten.

Langetermijnstrategie Leesoffensief doorzetten

Naast de extra Masterplanmiddelen ontvingen we eind 2023 uit de coalitieakkoordmiddelen voor cultuur ook extra BIS-gelden. Deze gebruiken we om verder te werken aan onze langetermijnstrategie: we versterken de communicatie rondom onze kennisproducten en de coördinerende rol van Stichting Lezen. De afgelopen jaren hebben we met het oog hierop veel onderzoek en voorbereidend werk gedaan.

Hoewel veel onderwijs- en kinderopvangorganisaties bezig zijn met effectief leesonderwijs en leesbevordering, weet nog niet iedereen Stichting Lezen en haar kennisproducten even goed te vinden. Daarom startten we in 2023 met een herijking van onze strategische communicatie en onze productmarketing met het oog op de nieuwe BIS-periode 2025-2028.

Door de urgentie van de afnemende leesvaardigheid als maatschappelijk probleem werden er ook buiten Stichting Lezen steeds meer initiatieven voor leesbevordering opgestart. Enerzijds is dat een prachtige ontwikkeling die we van harte toejuichen. Anderzijds stelde dit ons als landelijk coördinator van de leesbevordering voor nieuwe uitdagingen. Het werd bijvoorbeeld nog belangrijker om de boodschap van effectief leesonderwijs en een eenduidige en samenhangende aanpak daarvan over te brengen aan het (voorbereidend) onderwijs. En het vergde meer om het overzicht te bewaren over wat er op het gebied van leesbevordering gebeurt en inzicht te krijgen in de kwaliteit en de potentie van nieuwe ontwikkelingen.

Leescoalitie

In de Leescoalitie bundelen steeds meer partners uit het boekenvak, de bibliotheeksector, het letterenveld de krachten om kinderen en jongeren uit te laten groeien tot goede lezers die graag een boek pakken en daarbij een literaire uitdaging niet uit de weg gaan. Het voorzitterschap van de Leescoalitie is voor Stichting Lezen een belangrijk instrument voor haar verbindende en coördinerende rol. Dit jaar waren we blij met de input die we, ook namens de Leescoalitie, konden geven op belangrijke onderwerpen als de conceptkerndoelen voor het onderwijs en de inrichting van het toekomstige literatuuronderwijs. De Leescoaliteecampagne Springlezend! slaagde in zijn doel de belangrijke rol van leraren binnen het leesonderwijs te onderstrepen en leraren elkaar te laten inspireren met voorbeelden van uit de praktijk. Het enthousiasme dat de campagne opriep, mondde uit in allerlei nieuwe initiatieven: op.springlezend.nl kunnen leraren en docenten kennis, boeken- en lesteps met elkaar uitwisselen, evenals tijdens de talkshow [Springlezend Live](#) over effectief leesonderwijs.

1.3 Realisatie doelstellingen 2023

De doelstellingen zoals beoogd in het activiteitenplan 2021-2024 zijn ook in 2023 ruimschoots behaald.

Totaaloverzicht prestatie-indicatoren 2023

Doel	Activiteiten 2023	Bereikcijfers 2023
19 onderzoeksactiviteiten in 2023. Daarmee bereiken we per jaar tussen de 25.000 en 30.000 professionals die digitaal onze publicaties downloaden en zich daarmee voeden met de nieuwste (onderzoeks)inzichten.	24 activiteiten	26.108 downloads
11 campagnes en projecten in 2023. Daarmee bereiken we 30.000 à 35.000 instellingen en professionals die met onze projecten en campagnes werken en zo het leesvirus doorgeven aan kinderen en jongeren.	15 campagnes en projecten	28.249 instellingen en professionals
9 kennisbijeenkomsten in 2023. Daarmee bereiken we 1.500 à 3.000 professionals die onze congressen bezoeken, plus nog 2.000 professionals die ons op de tweejaarlijkse NOT-onderwijsbeurs ontmoeten. Met hen spreken we over de beste manier om leesbevordering uit te voeren.	15 kennisbijeenkomsten	16.458 bezoekers (incl. NOT)
4 websites in 2023. Daarmee bereiken we 140.000 à 160.000 geïnteresseerden die we via onze websites, sociale media- en/of nieuwsbrieven informeren en inspireren om praktisch aan de slag te gaan als leesbevorderaar.	6 websites	237.561 bezoekers
5 soorten gedrukte informatiepublicaties (o.a. tijdschrift Lezen, brochures, infographics) in 2023. Daarmee voorzien we 25.000 à 35.000 afnemers	7 soorten gedrukte publicaties	66.359 stuks gedrukte publicaties (totaal van de oplagen)

van praktische informatie en inspiratie.		
4 strategische activiteiten in 2023. Het gaat o.a. om onze ambassadeurs, om de campagnes van de Leescoalitie en onze deelname aan internationale samenwerkingen. Daarmee bereiken we circa 1.000.000 mensen (breed publiek) die we laten zien hoe leuk en inspirerend lezen kan zijn.	7 strategische activiteiten	3.197.691 contacten*

*Het gaat hier niet om unieke personen, maar om het aantal keer dat we iemand hebben bereikt of geïnformeerd over een activiteit in het kader van de Leescoalitie.

Bereik Kunst van Lezen

- *BoekStart voor baby's*: 65.500 koffertjes verspreid door alle 134 bibliotheekorganisaties
- *BoekStart in de kinderopvang*: 78% van de bibliotheken voert BoekStart in de kinderopvang uit op 2.868 kinderopvanglocaties (38% van de kinderopvanglocaties in het werkgebied van deze bibliotheken). Er worden circa 155.000 kinderen 0-4 jaar bereikt.
- *BoekStartcoach*: 57% van de bibliotheken zet in totaal 177 BoekStartcoaches in op 283 consultatiebureaus. Deze Boekstartcoaches bereiken circa 5.000 taalarme gezinnen per jaar.
- *De Bibliotheek op school po*: 93% van de bibliotheken voert de Bibliotheek op school po uit op 3.333 basisscholen (52% van de basisscholen in het werkgebied van deze bibliotheken). Er worden circa 658.000 leerlingen bereikt.
- *De Bibliotheek op school vo*: 58% van de bibliotheken voert de Bibliotheek op school vo (voornamelijk vmbo) uit op 292 vo-scholen (20% van de vo-scholen in het werkgebied van deze bibliotheken). Er worden circa 133.000 leerlingen bereikt.

2. Positie in het bestel en financieel kader

Als ondersteunende instelling voor leesbevordering en literatuureducatie in de culturele basisinfrastructuur (BIS) ontvangt Stichting Lezen middelen uit de cultuurbegroting van het ministerie van OCW. Deze basisfinanciering benutte Stichting Lezen in 2023 voor haar kerntaken zoals beschreven in het activiteitenplan 2021-2024: zorgen voor een solide kennisbasis, verrijken van de leesomgeving, bijdragen aan competente leesbevorderaars en verbreden van het leesoffensief/versterken van de leesbevordering.

De afgelopen jaren ontving Stichting Lezen per jaar vanuit de cultuurbegroting € 2,3 miljoen voor haar taken op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie (BIS). Voor de BIS-periode 2025-2028 is het aan te vragen bedrag verhoogd tot € 3,5 miljoen. Daarnaast ontvingen we € 3,4 miljoen projectsubsidie per jaar voor Kunst van Lezen en pilots binnen Tel mee met Taal (2021-2024). Voor de jaren 2021-2025 ontvingen wij daarnaast € 1 miljoen

voor de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid. Voor 2023 en 2024 ontvingen wij een projectsubsidie van € 2,7 miljoen voor versterking van het kenniscentrum en versterking van onze coördinerende rol in de BIS en in de Leescoalitie. In 2022 ontving Stichting Lezen € 12,9 miljoen uit het Masterplan basisvaardigheden (deel 1). Voor 2023-2026 is € 25 miljoen per jaar beschikbaar gesteld uit het Masterplan (deel 2) voor uitbreiding en doorontwikkeling van de Bibliotheek *op school* en BoekStart in de kinderopvang. Het eerste voorschot ad € 10,7 miljoen hebben we in 2023 ontvangen.

Financiën 2023 en toekomstverwachting

Voor 2023 is het resultaat € 98.419, waar er € -284.000 begroot was. De realisatie versus begroting werd in 2023 sterk beïnvloed door de extra middelen van € 12,6 miljoen uit het Masterplan basisvaardigheden; deze waren niet opgenomen in de oorspronkelijke begroting. Voor 2024 is de verwachting dat de oorspronkelijke BIS-begroting toereikend is.

Realisatie 2023 versus begroting 2023

Baten

- De eigen inkomsten zijn hoger door hogere inkomsten van congressen en webinars en niet- begrote bijdragen van De Versterking en Fonds 21.
- De loon- en prijsbijstelling voor 2023 bedroeg € 145.715, vooraf was hiermee geen rekening gehouden.
- Eind 2023 kende OCW een projectsubsidie Extra cultuurmiddelen uit het coalitieakkoord 2023-2024 toe voor 2023+2024 van € 2,7 miljoen.
- De projectsubsidie Masterplan basisvaardigheden Deel 1 is eind 2022 toegekend door OCW na het opstellen van de begroting 2023.

Lasten

- In de Activiteitenlasten personeel van de BIS en in de kosten van Kunst van Lezen/Tel mee met Taal zijn de extra kosten van nieuw personeel en inflatiecorrectie van 4,85% verwerkt; dit geeft in totaal een verschil met de begroting van € 279.506. Vanaf oktober is een nieuwe specialist PABO gestart, een teamleider van het specialistenteam en een medewerker ICT-webmaster.
- Bij de Leescoalitie wijkt de begroting € 164.000 af ten opzichte van de realisatie van € 267.494. Dit verschil wordt veroorzaakt doordat OCW extra cultuurmiddelen uit het coalitieakkoord 2023-2024 beschikbaar heeft gesteld waarin ook interne uren beheer personeel voor de Leescoalitie zijn opgenomen die begroot waren binnen Beheer personeel. Beheer personeel valt binnen de begroting, om dit te bereiken is € 80.000 doorbelast naar de extra middelen.
- Materiële activiteitenlasten BIS: extern gefinancierde projecten worden (indien nog niet toegekend) nooit begroot. Extern gefinancierde projecten via o.a. de Versterking en Fonds21 bedroegen in 2023 € 101.522.
- Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid: er werd meer besteed dan begroot doordat de toekenningen aan gemeenten die oorspronkelijk in 2023+2024 begroot waren, volledig in 2023 zijn gedaan. Er zullen daarom minder kosten in 2024 zijn.

- Het Masterplan basisvaardigheden Deel 1 ad. € 12,9 miljoen is toegekend eind 2022 en was niet opgenomen in de oorspronkelijke begroting van 2023. In 2023 is hiervan € 12,6 miljoen besteed.
- In 2023 kende OCW een projectsubsidie Extra middelen uit het coalitieakkoord 2023-2024 toe voor 2023+2024 van € 2,7 miljoen, waarvan in 2023 € 275.575 werd besteed.

Risico's met betrekking tot de continuïteit en maatregelen om de risico's af te dekken.

De BIS-financiering is sinds jaar en dag onze financiële basis. In vergelijking met de tijdelijke middelen die we uit andere bronnen dan de cultuurbegroting ontvangen voor Kunst van Lezen, is die basis bescheiden. De extra middelen die we vanuit het Coalitieakkoord in 2023 en 2024 ontvangen voor versterking van het kenniscentrum en van onze rol in de BIS en in de Leescoalitie, en de verhoging van ons budget in de komende BIS-periode 2025-2028 zijn dan ook zeer welkom. Dankzij onze vanuit de BIS gefinancierde functies kunnen we Kunst van Lezen inhoudelijk stevig neerzetten en is het programma van meet af aan goed ingebed in het letterenveld en de bibliotheeksector.

Leesbevordering en literatuureducatie worden gevoed door en vinden plaats in zowel een culturele als een onderwijscontext. Financiering en sturing vanuit zowel cultuur- als onderwijsbeleid is daarom wenselijk. Stichting Lezen pleit hier al jaren voor. We zouden graag zien dat OCW vanuit zowel de onderwijs- als de cultuurverantwoordelijkheid de komende jaren een langjarig, samenhangend en structureel leesbevorderingsbeleid ontwikkelt met een bijbehorende financieringsparagraaf. Daaraan levert Stichting Lezen graag een bijdrage.

Stichting Lezen investeert in de organisatie en mensen om de subsidiestromen Tel mee met Taal (TmmT) en Masterplan Basisvaardigheden (MBV) I en II op een goede wijze af te handelen. Er is wat betreft TmmT geen zekerheid over de periode na 2024. Daarmee levert de huidige investering van Stichting Lezen een risico op voor de periode daarna. In gesprekken met OCW zijn deze zaken geagendeerd. Voor Stichting Lezen zal met betrekking tot TmmT in het derde kwartaal 2024 zekerheid moeten bestaan over haar rol na 2024 en met betrekking tot Masterplan basisvaardigheden in het eerste kwartaal van 2025 zekerheid moeten bestaan over haar rol na 2026. Mocht de subsidiestroom vanuit TmmT en/of het Masterplan niet worden gecontinueerd of mocht de uitvoering zoals deze nu is georganiseerd elders ondergebracht worden, dan zal Stichting Lezen moeten anticiperen door middel van het niet verlengen van de tijdelijke (arbeids)contracten en het opzeggen van vaste (arbeids)contracten. Bij een latere beslissing is dit niet mogelijk en liggen de beheersmaatregelen buiten het bereik van Stichting Lezen en zal naar een andere oplossing gekeken moeten worden met OCW.

Jaarlijks wordt de risico-analyse bijgesteld en doorgenomen door directie en MT en daarna voorgelegd aan de Raad van Toezicht.

Randvoorwaarden

Van Stichting Lezen wordt veel verwacht. Voor ons en voor onze subsidiegevers is het van belang om onder ogen te zien dat leesbevordering een zaak is van velen. Voor het behalen van onze doelen zijn wij afhankelijk van anderen. De belangrijkste door derden te vervullen randvoorwaarden zijn:

- De kerndoelen in het hele onderwijs van 0 tot 20 jaar moeten verplichten tot effectief, kennisrijk leesonderwijs met focus op begrip; leerlingen en studenten moeten daarop getoetst worden en de onderwijsinspectie moet daarop toezien.
- Bestuurders en beslissers in het onderwijs, de kinderopvang en de jeugdgezondheidszorg moeten zelf de keuze maken om van leesbevordering en literatuureducatie topprioriteit te maken, de daarvoor benodigde maatregelen te treffen en de bijbehorende voorzieningen in te richten.
- Het ministerie van OCW moet voorzien in duurzame financiering van (de voorzieningen voor) leesbevordering en literatuureducatie, zodat de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school* bestendig kunnen worden en de infrastructuur en kwaliteit van leesbevordering gegarandeerd is.

3. Personeel en organisatie

3.1 Governance

Sinds 2017 hanteert Stichting Lezen een raad van toezichtmodel. De raad van toezicht is onafhankelijk en bestuurt op afstand. De uitvoering van de werkzaamheden is gedelegeerd aan directeur-bestuurder Gerlien van Dalen. Taken en bevoegdheden zijn formeel vastgelegd in een rvt- en een directiereglement. De directeur-bestuurder treedt op als bevoegd gezag. Zij is belast met het besturen van de stichting en het beheer van het vermogen daarvan, waaronder het beslissen over projectbijdragen. De directeur-bestuurder vertegenwoordigt de stichting en heeft de dagelijkse leiding over het bureau. Zij legt inhoudelijk verantwoording af aan de raad. Financiële verantwoording en monitoring gebeurt door middel van kwartaalrapportages aan de auditcommissie en bespreking van een *mid-term* review in de raad van toezicht.

De raad van toezicht is in het bijzonder verantwoordelijk voor het toezicht op het beleid van de directeur-bestuurder en op de algemene gang van zaken bij Stichting Lezen. De raad staat de directeur-bestuurder met advies terzijde. De samenstelling en werkzaamheden van de raad worden separaat toegelicht in het verslag van de raad van toezicht.

Governance Code Cultuur

Stichting Lezen onderschrijft de principes van de Governance Code Cultuur en heeft die verwerkt in haar reglementen. Integriteit binnen de hele organisatie is, zoals deze code voorschrijft, verankerd in onze werkwijze. Bij betalingen hanteert de Stichting een vierogenprincipe: er zijn twee medewerkers met verschillende taken en twee autorisaties nodig om een betaling te kunnen uitvoeren.

De functies en nevenfuncties van de leden van de raad van toezicht en de directeur-bestuurder staan in het jaarverslag en op de website van de stichting vermeld. In 2023 had

directeur-bestuurder Gerlien van Dalen de nevenfunctie van vicevoorzitter en penningmeester van EURead.

Diversiteit en inclusie

Ook in 2023 zijn we doorgedaan met de interne werkgroep CodeDi (in 2021 opgericht) en de kennisbijeenkomsten. De werkgroep is in 2023 vier keer bij elkaar gekomen om input op te halen voor de visie en het plan van aanpak dat we maken bij de vier P's: Personeel, Publiek, Programma, Partner. De teambijeenkomst voor het hele team, verzorgd door Colourful People, heeft de organisatie bewuster gemaakt van het belang van representatie in onze Programma's en projecten en het Publiek dat we daarmee willen bereiken. Dit vertaalt zich bijvoorbeeld bij het organiseren van congressen in het bewuster nadenken over een inclusief programma met sprekers die een afspiegeling vormen van de maatschappij. Toch is de praktijk weerbarstig. Kortom, er worden stappen gezet, maar er is nog werk aan de winkel. Naast het gezamenlijk bezoeken van tentoonstellingen die met andere ogen naar de wereld doen kijken, draagt ook de Leesclub van Stichting Lezen bij aan bewustwording van en oog voor het belang van inclusiviteit. Vier a vijf keer per jaar gaan collega's die willen en kunnen met elkaar in gesprek over een boek waarin een thema centraal staat dat te maken heeft met de verschillende identiteiten van mensen, zoals etniciteit, religie, gender of leven met een beperking. Dit levert nieuwe inzichten op, leidt tot mooie, verdiepende gesprekken en collega's leren elkaar beter kennen.

Er is binnen het Personeel veel draagvlak en bewustzijn van het belang van inclusie. Dit maakt dat we ook de ogen naar binnen kunnen keren. Hoe kunnen we als team inclusiever worden? Hierbij bedoelen we dat elke collega zich vrij en veilig voelt om een ander standpunt in te nemen en zichzelf te zijn. Onder leiding van Colourful People werken we aan Deep Democracy, een gespreksmethode die erop is gericht om alle stemmen te horen en daarbij op een constructieve manier de verschillende standpunten de revue laat passeren om zo tot een oplossing of besluit te komen waar iedereen zich achter kan scharen. In 2023 hebben we een vervolg gegeven met deel II van deze training. In 2024 gaat Stichting Lezen verder met de praktische invulling van onze doelstellingen opgesteld door werkgroep CodeDI. Bijvoorbeeld door een Feedbacktraining, zodat ieder op een veilige manier het niet gevoerde gesprek kan voeren met een collega.

Bij de P van Partner werken we aan de CodeDi op twee manieren: a) we wisselen uit met collega-organisaties, bijvoorbeeld met De Schrijverscentrale of het Nederlands Letterenfonds, b) we breiden ons netwerk uit met voor ons nieuwe partners die ook onze kijk op leesbevordering verbreden. Lees meer hierover in hoofdstuk 5 van het inhoudelijk jaarverslag.

Wij vinden het belangrijk dat iedereen onze online beschikbare informatie kan bekijken en gebruiken. Daarom besteden wij veel aandacht aan de digitale toegankelijkheid van onze websites. Ook bij de vernieuwing van de corporate website Lezen.nl was dit een belangrijk aandachtspunt. De procedure voor het verkrijgen van een Toegankelijkheidsverklaring voor de nieuwe website is in gang gezet. Zodra deze is verstrekt, zullen we deze op de website plaatsen en zullen we verwijzen naar het register op www.digitoegankelijk.nl.

Sinds begin 2023 is er een externe vertrouwenspersoon op oproepbasis aangesteld, die tevens voor het Letterenfonds en De Schrijverscentrale werkt. Deze is in 2023 niet ingeschakeld.

Fair Practice code

Stichting Lezen onderschrijft ook de Fair Practice Code van harte. We zijn aangesloten bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn en volgen de loonschalen en periodieken van de CAO voor het Uitgeverijbedrijf en de CAO-Rijk. Iedereen die we inzetten voor expertmeetings, congressen of andere activiteiten ontvangt een passende honorering. Auteurs nodigen we uit via De Schrijverscentrale, die eerlijke en transparante afspraken hanteert over de tarieven voor schrijversoptredens.

Auteursrecht vinden we een belangrijk aspect van fair practice. Voor het gebruik van tekstfragmenten in publicaties dragen we een auteursrechtvergoeding af conform de bloemlezingrichtlijn die de Auteursbond, de GAU en de MEVW zijn overeengekomen. Met tekstschrijvers en vormgevers maken we marktconforme afspraken over de hoogte van de vergoeding voor hun werkzaamheden. Sinds 2022 is er een oplossing voor de auteursrechtenafdracht over uitleningen van (papieren) boeken binnen de Bibliotheek op school.

MVO

Stichting Lezen werkt aan een strategie voor milieu- en arbo-aspecten om deze in 2024 af te ronden. Zo reizen medewerkers in principe met het OV, en is thuiswerken een vanzelfsprekendheid. Zaken als minder printen en meer digitaal werken zijn in een stroomversnelling gekomen, en bij vervanging van kantoorinventaris kiezen wij voor duurzaam gefabriceerd meubilair. Ook bij de aanschaf van etenswaren en dranken staan duurzame oorsprong en -productie voorop.

Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

KPMG heeft in 2021 als pro-bono-opdracht een privacy-volwassenheidsmeting voor Stichting Lezen uitgevoerd. Conclusie: Stichting Lezen is al goed bezig, maar kan op een aantal punten nog verbeteringen aanbrengen, o.a. in het privacy-bewustzijn bij de medewerkers. In 2023 hebben wij opvolging aan gegeven aan aanbevelingen voor AVG-beleid uit het KPMG-verslag. Wij laten ons op dit terrein bijstaan door externe AVG-expertise.

3.2 Personeel en organisatie

Het managementteam bestond het grootste deel van 2023 uit de directeur-bestuurder Gerlien van Dalen, Roos Wolters, Adriaan Langendonk en Mark van Kampen. Roos Wolters is teamleider van het team kennisontwikkeling, daarnaast was zij voor 20 uur per week gedetacheerd bij de Friese POI Fers. Adriaan Langendonk is manager leesbevorderingsprogramma's (Kunst van Lezen). Mark van Kampen is teamleider bedrijfsvoering. In 2023 werd de organisatie versterkt: per 1 september trad Martijn Nicolaas in dienst als teamleider specialisten en lid van het managementteam.

Stichting Lezen is aangesloten bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn en volgde tot eind 2023 de geldende loonschalen en periodieken van de CAO voor het Uitgeverijbedrijf. In 2023 is een traject ingezet om te komen tot uniformering van de arbeidsvoorwaarden voor de hele organisatie. Leidend daarbij waren de salarisschalen en functieomschrijvingen van de CAO Rijk. Dit heeft geresulteerd in nieuwe contracten en inschalingen voor het personeel per 1.1.2024.

Ook in 2023 is gebruik gemaakt van een digitaal uren- en verlofregistratiesysteem, vooral om de werkzaamheden voor de diverse extern gefinancierde projecten inzichtelijk te maken. Voor verzuimregistratie maken we gebruik van de diensten van Zorg van de Zaak Netwerk. Voor specialistische organisatorische werkzaamheden werkt de stichting met externe adviseurs. Zo is in 2023 opnieuw gebruikgemaakt van de diensten van Colourful People en van bedrijfseconomisch adviesbureau voor non-profitorganisaties Jac's den Boer & Vink. Daarnaast wordt incidenteel gebruik gemaakt van juridisch, strategisch en redactioneel advies. In 2023 hebben we de digitale werkomgeving verbeterd. We zijn voor onze ICT dienstverlening overgestapt naar een moderne cloud-werkomgeving bij Constant IT. Tevens hebben we een parttime ICT beheerder aangesteld.

Met de overgang naar de cloud-werkomgeving bij Constant IT werd ook het thuiswerken eenvoudiger. In 2023 is erop ingezet het kantoor beter toe te rusten voor hybride werken en vergaderen. De wens is om een goede balans te zoeken tussen het thuis werken en op kantoor werken.

Het ziekteverzuimpercentage bedroeg in 2023 8,3% (in 2022 9,2%). Het verzuim werd beïnvloed door veel uitval door corona en langdurig verzuim.

Formatie

De formatie van Stichting Lezen bestond eind 2023 uit 29 personen/23,4 fte (in 2022 19,5 fte), waarvan 2,4 fte met een tijdelijk contract (in 2022 3,4 fte). De verhouding van de personeelslasten tussen Kunst van Lezen en Stichting Lezen is 40/60.

De medewerkers van Stichting Lezen zijn voornamelijk inhoudelijk specialisten in taal- en leesbevordering, onderwijs, onderzoek en communicatie. Vanwege de extra middelen voor uitbreiding van BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek op school is de ondersteuning op het gebied van (financiële)administratie, ICT en communicatie versterkt. Adriaan Langendonk, de manager leesbevorderingsprogramma's, is in dienst bij KB/Nationale Bibliotheek, maar werkt voornamelijk vanuit Stichting Lezen voor het programma Kunst van Lezen. De programmamanager wordt grotendeels betaald uit het programmabudget Kunst van Lezen, dat verantwoord wordt in de jaarrekening van Stichting Lezen.

In 2023 deden zich enkele personele wijzigingen voor. Per 1 september trad Martijn Nicolaas in dienst als teamleider specialisten en mt-lid. Per 1 september trad Peter van Duijvenboden in dienst als specialist pabo, lerarenopleidingen, pwo. Per 11 september trad Mehmet Doganc in dienst als ICT- en webbeheerder. Per 4 december trad Lina Fuhrmann in dienst als assistent medewerker administratie en financiën. Per 31 december heeft Liselotte Dessauvage Stichting Lezen verlaten om zich te richten op haar eigen bedrijf.

B. Raad van toezicht verslag

De raad van toezicht bestaat uit ten minste drie en ten hoogste zeven leden. Met inachtneming van de Code Governance Cultuur en de Code Culturele Diversiteit wordt gestreefd naar een evenwichtige samenstelling (man-vrouwverhouding, culturele achtergrond en leeftijdsopbouw). Leden moeten onafhankelijk en kritisch kunnen opereren en een relevant netwerk en/of specifieke deskundigheid hebben op de volgende terreinen:

- (lokale) politiek/bestuur
- leesbevordering/literatuureducatie
- boekenvak/bibliotheekbranche
- (nieuwe) media
- juridische zaken
- personeelszaken
- onderwijs
- financiën/risicobeheersing/rapportage
- ondernemerschap/commercie/sponsoring en fondsenwerving
- werkgeverschap/management
- onderzoek

Op elk van deze gebieden is minimaal één lid deskundig. In de praktijk is er sprake van overlap.

In 2023 vonden de volgende wijzigingen plaats in de samenstelling van de raad van toezicht. Per 1 april zijn Gillis Dorleijn en Hetty Mulder afgetreden. Per 1 oktober is Bernard Jan Verkoren afgetreden. Per 1 september is Jeroen Smakman toegetreden tot de raad van toezicht, hij volgt Bernard Jan Verkoren op als voorzitter van de auditcommissie. Per 1 oktober is Marieke Schoenmakers toegetreden tot de raad van toezicht.

Bernard Jan Verkoren (vanaf 1 september Jeroen Smakman) en Eppo van Nispen tot Sevenaer vormen samen de auditcommissie. Deze doet voorwerk voor het beoordelen van de financiële verslaglegging en van de projecten en risico's op het gebied van financiën, vastgoed, ICT en informatievoorziening, interne beheersing en compliance en adviseert de Raad van Toezicht.

Overzicht leden raad van toezicht eind 2023

	Datum aanstelling	Datum (beoogde) herbenoeming	Geplande datum aftreden
Merel van Vroonhoven (voorzitter)	9 oktober 2020	9 oktober 2024	
Jeroen Smakman (voorzitter auditcommissie)	1 september 2023	1 september 2027	
Maarten Asscher	1 juli 2020	1 juli 2024	
Shay Kreuger	1 maart 2018	1 maart 2022	1 maart 2026
Marieke Schoenmakers	1 oktober 2023	1 oktober 2027	
Eppo van Nispen tot Sevenaer	1 januari 2019	1 januari 2023	1 januari 2027

Vergaderingen

De raad van toezicht kwam in 2023 vier keer in reguliere vergaderingen bijeen, en eind december nog in een extra ingelaste online vergadering. De meeste leden waren hierbij aanwezig. Alle voor de continuïteit van het werk van Stichting Lezen belangrijke ontwikkelingen en stukken zijn in deze vergaderingen besproken. Belangrijke onderwerpen tijdens de raadsvergaderingen waren onder andere:

- werving nieuwe rvt leden
- landelijke beleidsontwikkelingen
- cultural governance
- ontwikkelingen rond leesbevordering en leesbeleid, waaronder de extra middelen uit het Masterplan basisvaardigheden
- organisatieontwikkelingen
- financiële zaken
- personele zaken, waaronder diversiteit
- de nieuwe BIS aanvraag 2025-2028.

Aan het eind van het eerste halfjaar boog de raad zich over de prognoses voor het komende halfjaar in relatie tot de begroting. De begroting 2024 werd voorbereidend besproken in de auditcommissie en door de raad van toezicht vastgesteld in november 2023. Daarnaast vond op diverse punten bilateraal overleg plaats.

De jaarlijkse beleidsmiddag werd gehouden in de bibliotheek Stadkamer in Zwolle, waar een medewerker van de bibliotheek een rondleiding en presentatie heeft gegeven over leesbevordering en de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school* binnen de Zwolse aanpak 'Alle Zwolse kinderen lezen'.

Relevante (neven)functies leden raad van toezicht

Merel van Vroonhoven MBA, voorzitter:

- Leraar
- Columnist (de Volkskrant)
- Lid raad van toezicht Het Nationale Theater

Maarten Asscher

- Schrijver en vertaler
- Bestuurslid Stichting Praemium Erasmianum
- Voorzitter Stichting Frans Kellendonk Fonds
- Voorzitter Stichting Leerstoel Nederlands Klassiek Verbond

Eppo van Nispen tot Sevenaer

- Directeur Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid
- Voorzitter bestuur Netwerk Digitaal Erfgoed
- Bestuur Prins Claus Fonds
- Lid OnderwijsAdviesRaad MIC Hogeschool van Amsterdam
- Bestuur Ridderschap van Gelderland
- Lid raad van advies UvA faculteit Geesteswetenschappen

Marieke Schoenmakers

- Interim directeur-bestuurder en strategisch adviseur
- Lid Raad van Toezicht Het Cultuurfonds

- Trajectbegeleider Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF

Jeroen Smakman, voorzitter auditcommissie

- Directeur Triodos Bank
- Lid raad van toezicht Bibliotheek IJmond Noord
- Lid raad van toezicht Stichting Landgoed De Reehorst
- Bestuurslid Triodos SICAV, Luxemburg

Shay Kreuger

- Journalist
- Radio-producer en presentator
- Documentairemaker
- Docent Hogeschool Rotterdam - RAC

WNT-verantwoording

Ultimo 2023 is Gerlien van Dalen de directeur-bestuurder van Stichting Lezen. De voorzitter van de raad van toezicht voert samen met een raadslid jaarlijks een functioneringsgesprek met haar. De beloning van de directie blijft ruim beneden de WNT-norm.

Er geldt een vacatieregeling voor de raad van toezicht. We volgen de algemene bezoldiging Rijk Beloning beleidsbepalers ANBI, zoals beschreven door de belastingdienst. Een overzicht van de omvang van de beloning van de directeur-bestuurder en de bezoldiging van de raad van toezicht is opgenomen in de WNT-verantwoording in de jaarrekening 2023.

Reflecties raad van toezicht

De raad van toezicht heeft waardering voor wat er is bereikt en voor de inzet van het bureau in 2023. Hij constateert dat de formele en informele interactie goed verloopt. De financiële risico's zijn goed in kaart en er is sprake van een efficiënte en effectieve organisatiestructuur. De raad heeft kennisgenomen van het bestuursverslag en constateert dat er een indrukwekkend aantal activiteiten op veel verschillende gebieden is uitgevoerd en dat de middelen en werkzaamheden van de stichting in 2023 zeer sterk zijn toegenomen. De stichting is ondernemend en stelt zich actief op in projecten en samenwerkingen, zowel nationaal als internationaal. De beleidsvoornemens 2021-2024 en de invulling en uitbreiding van het programma Kunst van Lezen binnen Tel mee met Taal en het masterplan basisvaardigheden, kregen in 2023 goed vorm.

In 2023 verscheen een aantal rapporten die opnieuw afnemende leesvaardigheid en leesmotivatie duidelijk maakten. De Raad van toezicht onderkent het belang van aansluiting van leesbevordering bij het onderwijs, en onderschrijft de koers richting onderwijs die de stichting de afgelopen jaren heeft ingezet: als kennis- en expertisecentrum kennis toegankelijk maken voor het onderwijs en het tonen van best practices. De in 2023 gelanceerde podcast De Leescast is daarvan een goed voorbeeld, evenals deelname van de stichting aan de Kennistafel Effectief Leesonderwijs. Ook bij de belangrijke ontwikkelingen rond curriculumvernieuwing is de stichting desgevraagd goed betrokken als adviseur. De raad van toezicht heeft bewondering en waardering voor de flexibiliteit, creativiteit en inzet die het team van Stichting Lezen dit jaar heeft laten zien en voor het feit dat alle prestatie-indicatoren ruimschoots zijn gehaald. Met haar grote landelijke leesbevorderingscampagnes en projecten bereikt Stichting Lezen een nog steeds groeiende en in toenemende mate diverse doelgroep van kinderen en jongeren en hun begeleiders. De

structurele leesbevorderingsaanpak binnen Kunst van Lezen toont goede resultaten. De € 12,89 miljoen impulsmiddelen die de stichting eind 2022 ontving (deel 1), en de € 25 miljoen per jaar die voor de periode 2023-2026 beschikbaar is gesteld uit het Masterplan basisvaardigheden (deel 2) voor de doorontwikkeling en uitbreiding van de Bibliotheek *op school* en BoekStart in de kinderopvang, versterkt niet alleen de structurele aanpak van de programma's, maar getuigt ook van de waardering en het vertrouwen dat het ministerie van OCW in de stichting heeft. Dat geldt ook voor de extra middelen die de stichting eind 2023 uit het coalitieakkoord 2023-2024 werden toegekend voor versterking van haar rol als kenniscentrum en in de BIS en de Leescoalitie, en de ophoging van het subsidieplafond in de nieuwe cultuurnotaperiode 2025-2028.

De raad waardeert het dat de stichting een leidende rol neemt als voorzitter van de Leescoalitie, bovenop het toch al grote en gevarieerde pakket aan taken en verantwoordelijkheden binnen de BIS en als trekker van Kunst van Lezen. Het is goed dat de organisatie in 2023 versterkt is en dat de interne processen zijn ingericht op het behandelen van fors meer aanvragen in het kader van het Masterplan BoekStart en de Bibliotheek *op school*.

De raad van toezicht heeft er verder grote waardering voor dat de stichting er naast haar vele kernactiviteiten in slaagt een fors bedrag aan incidentele middelen en sponsoring voor tijdelijke of aanvullende activiteiten te verwerven. Dit ondanks het feit dat de capaciteit voor fondsenwerving beperkt is en fondsenwerving van een relatief klein bureau grote investeringen vraagt in tijd en relatieonderhoud. Leidend principe is dat de kerntaken vanuit de BIS-subsidie gerealiseerd moeten kunnen worden en dat incidentele middelen niet volstaan voor duurzame inzet op leesbevordering.

De raad is positief over het feit dat er ook in 2023 verdere invulling is gegeven aan het in 2020 verworven legaat (Tante Anne fonds). Dit wordt, conform de wens van de erflater, besteed aan projecten die beginnende lezers de magie van het verhaal en het lezen laten ontdekken.

De raad van toezicht hecht eraan op deze plaats de directeur-bestuurder en alle medewerkers van de Stichting Lezen van harte te bedanken voor hun niet aflatende, professionele en energieke inzet voor de missie van Stichting Lezen, die onverkort van cruciaal maatschappelijk belang is.

De directeur-bestuurder en de raad van toezicht hebben de jaarrekening vastgesteld en goedgekeurd in de Raad van Toezicht vergadering van 22 maart 2023 te Amsterdam.

Gerlien van Dalen
directeur-bestuurder

Merel van Vroonhoven
voorzitter

Jeroen Smakman
voorzitter auditcommissie

Marieke Schoenmaker
algemeen lid

Shay Kreuger
algemeen lid

Maarten Asscher
algemeen lid

Eppo van Nispen tot Sevenaer
lid auditcommissie

C. Balans (na verwerking resultaat)

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
ACTIVA		
Vaste activa		
1. - Materiële vaste activa	<u>82.710</u>	<u>43.069</u>
Totale vaste activa	<u>82.710</u>	<u>43.069</u>
Vlottende activa		
2. - Vorderingen	480.862	370.762
3. - Liquide middelen	<u>15.439.987</u>	<u>15.983.218</u>
Totaal vlottende activa	<u>15.920.849</u>	<u>16.353.980</u>
Totaal activa	<u>16.003.559</u>	<u>16.397.049</u>
PASSIVA		
Eigen vermogen		
4. - Algemene reserve	452.982	308.506
5. - Bestemmingsreserve subsidie OCW BIS 2021-2024	459.647	396.085
6. - Bestemmingsreserve Fonds Leesbevordering	-	59.440
7. - Bestemmingsfonds Tante Anne fonds	522.719	572.898
8. - Bestemmingsfonds Vriendenloterij	133.334	133.334
9. - Bestemmingsreserve Leescoalitie	<u>242.684</u>	<u>242.684</u>
Totaal eigen vermogen	<u>1.811.366</u>	<u>1.712.947</u>
Kortlopende schulden		
10. - Projecten nog te betalen	254.995	227.080
11. - Projecten nog te betalen Kunst van Lezen	558.671	282.987
12. - Vooruit ontvangen subsidie Kunst van Lezen TmmT	329.485	509.534
13. - Vooruit ontvangen subsidie Kunst van Lezen GGG	-	118.039
14a. - Vooruit ontvangen subsidie Kunst van Lezen MBV I	255.604	12.875.203
14b. - Vooruit ontvangen subsidie Kunst van Lezen MBV II	10.680.263	-
15. - Vooruit ontvangen OCW Extra middelen coalitieakkoord 2023-2024	1.337.925	-
16. - Overige schulden en overlopende passiva	<u>775.250</u>	<u>671.259</u>
Totaal kortlopende schulden	<u>14.192.193</u>	<u>14.684.102</u>
Totaal passiva	<u>16.003.559</u>	<u>16.397.049</u>

D. Staat van baten en lasten

	Realisatie 2023	Begroting 2023	Realisatie 2022	Begroting 2022
	€	€	€	€
BATEN				
<i>Opbrengsten</i>				
17. Eigen inkomsten	351.350	276.100	445.122	288.950
18. Inkomsten Kunst van Lezen TmmT	44.177	-	20.069	-
<i>Totaal opbrengsten</i>	<u>395.527</u>	<u>276.100</u>	<u>465.191</u>	<u>288.950</u>
<i>Subsidie BIS</i>				
Structurele subsidie OCW BIS 147783/25096854	2.358.176	2.212.461	2.212.461	2.133.286
<i>Overige niet-structurele subsidies</i>				
Subsidie Min OCW Kunst van Lezen (TmmT) B26345733 Z176048 VP560084265	3.530.049	3.534.000	3.440.471	3.350.000
Subsidie Min OCW Extra middelen coalitieakkoord 2023-2024 B42065326 Z1453587 VP560167330	275.575	-	-	-
Subsidie Min OCW Leescoalitie en Leesoffensief B25734500 Z165078 VP56/75930	-	-	34.374	-
Subsidie Min OCW Gemeentelijks gezinsaanpak geletterdheid (GGG) Z158658 VP560072585	431.571	207.033	216.132	478.200
Subsidie Min OCW Masterplan Boekstart en dBos PO en VMBO 34798461	12.619.599	-	14.797	-
Subsidie Min OCW Masterplan Basisvaardigheden Leesbevordering 41276437 - deel II	3.070	-	-	-
<i>Totaal overige niet-structurele subsidies</i>	<u>16.859.864</u>	<u>3.741.033</u>	<u>3.705.774</u>	<u>3.828.200</u>
Rentebaten	<u>85.036</u>	-	-	-
Totaal baten	<u>19.698.603</u>	<u>6.229.594</u>	<u>6.383.426</u>	<u>6.250.436</u>

	Realisatie 2023	Begroting 2023	Realisatie 2022	Begroting 2022
	€	€	€	€
LASTEN				
<i>A. Beheerlasten</i>				
19. Beheerlasten personeel BIS	390.791	399.000	328.999	388.455
21. Beheerlasten materieel BIS	261.206	230.087	215.905	226.745
22. Beheerlasten personeel KvL	1.023.364	974.000	857.418	890.000
22. Beheerlasten materieel KvL	184.618	262.500	162.804	119.000
Totaal beheerlasten	<u>1.859.979</u>	<u>1.865.587</u>	<u>1.565.126</u>	<u>1.624.200</u>
<i>B. Activiteitenlasten personeel</i>				
20. Personeelslasten activiteiten BIS	631.206	568.000	601.803	588.000
23. Personeelslasten KvL - GGG	85.963	56.960	162.241	441.867
24a. Personeelslasten KvL - MBV I	80.733	-	6.316	-
24b. Personeelslasten KvL - MBV II	3.070	-	-	-
25. Personeelslasten Extra midd. coalitieakk. '23-'24	267.494	-	-	-
Personeelslasten Leescoalitie*	-	164.000	105.543	116.886
26. Personeelslasten Lezeninhetpo.nl	-	-	46.736	-
Personeelslasten Tante Anne fonds	-	-	4.719	-
Totaal activiteitenlasten personeel	<u>1.068.466</u>	<u>788.960</u>	<u>927.358</u>	<u>1.146.753</u>
<i>C. Activiteitenlasten materieel</i>				
Projectbijdragen aan derden BIS	508.822	1.275.775	542.265	1.116.100
Projectlasten eigen projecten materieel BIS	855.643	-	682.668	-
22. Activiteitenlasten materieel KvL - TmmT	2.366.244	2.297.500	2.440.318	2.341.000
23. Activiteitenlasten materieel KvL - GGG	345.608	150.073	53.891	36.333
24a. Activiteitenlasten materieel KvL - MBV I	12.538.866	-	8.481	-
24b. Activiteitenlasten materieel KvL - MBV II	-	-	-	-
25. Materiële lasten Extra midd. coalitieakk. '23-'24	8.081	-	-	-
Activiteitenlasten materieel Leescoalitie*	-	67.500	119.212	252.064
Materiële lasten Lezeninhetpo.nl	-	-	18.593	-
Materiële lasten Tante Anne fonds	50.179	68.590	50.270	63.000
Totaal activiteitenlasten materieel	<u>16.673.443</u>	<u>3.859.438</u>	<u>3.915.698</u>	<u>3.808.497</u>
<i>Vervallen bijdrageverplichtingen</i>	<u>-1.704</u>	<u>-</u>	<u>-169.441</u>	<u>-</u>
Totaal activiteitenlasten materieel	<u>16.671.739</u>	<u>3.859.438</u>	<u>3.746.257</u>	<u>3.808.497</u>
Totaal lasten	<u>19.600.184</u>	<u>6.513.985</u>	<u>6.238.741</u>	<u>6.579.450</u>

* vanaf 2023 in extra middelen coalitieakkoord

	<u>Realisatie 2023</u>	<u>Begroting 2023</u>	<u>Realisatie 2022</u>	<u>Begroting 2022</u>
	€	€	€	€
Exploitatieresultaat boekjaar	<u>98.419</u>	<u>-284.391</u>	<u>144.685</u>	<u>-329.014</u>
Verdeling exploitatieresultaat				
- Algemene reserve	85.036	8.687	-	-35.936
- Bestemmingsreserve OCW BIS 2021-2024	63.562	-18.421	203.775	-18.421
- Bestemmingsfonds Fonds Leesbevordering	-	-59.440	-	-59.440
- Bestemmingsfonds Tante Anne fonds	-50.179	-63.000	-54.989	-63.000
- Bestemmingsfonds Vriendenloterij	-	-84.336	-84.336	-84.336
- Bestemmingsreserve Leescoalitie	-	-67.881	80.235	-67.881
Totaal	<u>98.419</u>	<u>-284.391</u>	<u>144.685</u>	<u>-329.014</u>

E. Algemene toelichting

Toelichting algemeen

Voor een beschrijving van de belangrijkste activiteiten van de stichting wordt verwezen naar het bestuursverslag.

De jaarrekening is opgesteld conform de standaarden zoals opgenomen in Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 640 'Organisaties zonder winststreven' *alsmede in overeenstemming met het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2021-2024*, de relevante bepalingen zoals opgenomen in diverse verlengingsbeschikkingen van het Ministerie van OCW en de Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen in de publieke en de semipublieke sector.

Gezien de specifieke behandeling en verwerkingwijze van projectbijdragen door Stichting Lezen verstrekt het opnemen van een kasstroomoverzicht geen aanvullend inzicht. Derhalve is geen kasstroomoverzicht in de jaarrekening opgenomen.

Grondslagen van waardering

Oordelen en schattingen

Bij de toepassing van de grondslagen en de regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de directie van de stichting zich diverse oordelen en schattingen. De belangrijkste oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen zijn, voor zover van toepassing, opgenomen in de relevante paragrafen. Werkelijke uitkomsten kunnen afwijken van gemaakte schattingen.

Stelselwijzigingen

In het boekjaar 2023 hebben zich geen stelselwijzigingen voorgedaan.

Functionele valuta

De posten in de jaarrekening worden gewaardeerd met inachtneming van de valuta van de economische omgeving waar de bedrijfsactiviteiten plaatsvinden (de functionele valuta). De jaarrekening is opgesteld in euro's. Dit is zowel de functionele als de presentatievaluta van Stichting Lezen.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met een lineaire afschrijving gebaseerd op de verwachte economische levensduur. Investerings lager dan € 1.000 worden niet afgeschreven.

De afschrijvingen geschieden tijdsevenredig op basis van de verwachte economische levensduur. Op aanschaffingen in het verslagjaar wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarden, voor zover nodig rekening houdend met mogelijke oninbaarheid.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan. Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost. Stichting Lezen beschikt alleen over primaire financiële instrumenten.

Overige activa en passiva

Alle posten in de balans worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld.

Grondslagen van resultaatbepaling

Het resultaat is het saldo van baten en lasten als gevolg van de toekenning van projectgelden, van de bureauvoering van de stichting en de baten en lasten voortvloeiende uit de door haarzelf uitgevoerde projecten. De baten uit nalatenschappen worden in het jaar verantwoord waarin een redelijke mate van zekerheid bestaat over de omvang ervan.

De lasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen van waardering en toegerekend aan het verslagjaar en de activiteiten waarop zij betrekking hebben. Verliezen worden in aanmerking genomen in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn. Projecten van derden en eigen projecten worden verantwoord in het jaar van toekenning. Resultaten op projecten worden verantwoord in het jaar van afrekening.

Personeelsbeloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

Afschrijvingen

De afschrijvingen geschieden tijdsevenredig op basis van de verwachte economische levensduur. Op aanschaffingen in het verslagjaar wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

F. Toelichting op de balans

	<u>Computers</u>	<u>Inventaris</u>	<u>Totaal</u>
1. <u>Materiële vaste activa</u>			
Boekwaarden per 1 januari 2023	8.716	34.353	43.069
Mutaties:			
- investeringen	50.322	8.363	58.685
- desinvesteringen	-	-	-
- afschrijvingen	-8.621	-10.423	-19.044
- afschrijvingen desinvesteringen	-	-	-
Boekwaarden per 31 december 2023	<u>50.417</u>	<u>32.293</u>	<u>82.710</u>

Bij de computers wordt elk jaar 33,3% van de aanschafwaarde afgeschreven; bij de inventaris wordt elk jaar 20% van de aanschafwaarde afgeschreven.

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
2. <u>Vorderingen</u>		
Debiteuren	50.841	69.703
Vooruitbetaalde kosten	141.631	120.423
Nog te ontvangen subsidie Kunst van Lezen GGG	113.572	0
Nog te ontvangen bijdragen De Versterking	42.087	96.391
Nog te ontvangen bijdrage Fonds 21	25.000	6.250
Nog te ontvangen bijdrage Taalunie	1.250	1.250
Nog te ontvangen bijdrage Nederlands Letterenfonds	5.287	0
Depotbedrag PostNL	1.000	1.000
Overige vorderingen	<u>100.194</u>	<u>75.745</u>
Totaal vorderingen	<u>480.862</u>	<u>370.762</u>
- Nog te ontvangen subsidie Kunst van Lezen GGG		
Stand 1 januari	-118.039	-
Ontvangen termijnen OCW	-199.960	-
Besteed in boekjaar (zie bijlage 2)	<u>431.571</u>	-
Stand 31 december	<u>113.572</u>	<u>-</u>

Aanvullend op de projectsubsidie van Kunst van Lezen heeft Stichting Lezen binnen Tel mee met Taal 2 een projectsubsidie ontvangen van het ministerie van OCW voor het creëren van een systeemaanpak bij gemeenten om taalarme gezinnen te helpen bij de lees/taalontwikkeling van de kinderen en basisvaardigheden van de ouders. De totale subsidie bedraagt € 999.800. De activiteiten waarvoor subsidie wordt verleend, moeten uiterlijk zijn verricht op 31 december 2024. Zie ook specificatie 23 / Bijlage 2.

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
3. <u>Liquide middelen</u>		
ABN AMRO Loyaaldeposito	5.000.000	724.314
ABN AMRO Ondernemersdeposito	5.000.000	500.000
ABN AMRO Ondernemerstopdeposito	5.000.000	500.000
ABN AMRO Bestuurrekening	191.425	13.447.870
ING Bank	118.392	163.241
ABN AMRO Ondernemersrekening	114.394	634.492
ABN AMRO Bestuurrekening t.b.v. tijdschrift Lezen	15.776	13.277
Kas	-	24
	<u>-</u>	<u>24</u>
Totaal liquide middelen	<u>15.439.987</u>	<u>15.983.218</u>

De banksaldi zijn direct opeisbaar.

Eigen vermogen

4. - Algemene reserve

Stand per 1 januari	308.506	308.506
Overheveling van bestemmingsreserve Fonds Leesbevordering	59.440	-
Bestemming saldo boekjaar	85.036	-
	<u>85.036</u>	<u>-</u>
Stand per 31 december	<u>452.982</u>	<u>308.506</u>

In 2022 heeft Stichting Lezen een risico-analyse uitgevoerd inclusief een vertaalslag naar de omvang van de algemene reserve. Op grond van deze analyse, die in 2023 met de Raad van Toezicht besproken is, wordt de huidige omvang van de reserve toereikend geacht.

In 2023 is besloten om het restantsaldo van de bestemmingsreserve Fonds Leesbevordering toe te voegen aan de algemene reserve.

5. - Bestemmingsreserve subsidie OCW BIS 2021-2024

Stand per 1 januari	396.085	192.310
Bestemming saldo boekjaar	63.562	203.775
	<u>63.562</u>	<u>203.775</u>
Stand per 31 december	<u>459.647</u>	<u>396.085</u>

6. - Bestemmingsreserve Fonds Leesbevordering

Stand per 1 januari	59.440	59.440
Overheveling naar Algemene reserve	-59.440	-
	<u>-59.440</u>	<u>-</u>
Stand per 31 december	<u>-</u>	<u>59.440</u>

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
7. - Bestemmingsfonds Tante Anne Fonds		
Stand per 1 januari	572.898	627.887
Bestemming saldo boekjaar	<u>-50.179</u>	<u>-54.989</u>
Stand per 31 december	<u><u>522.719</u></u>	<u><u>572.898</u></u>

Uit de nalatenschap van mevrouw Elema heeft Stichting Lezen een legaat van € 632.649 ontvangen. Conform het verzoek van mevrouw Elema wordt hiermee invulling gegeven aan haar wens om kinderen de magie van het lezen te laten ontdekken. De middelen worden vanaf 2021 ingezet om beginnende lezers kennis te laten maken met auteurs. Er zijn afspraken gemaakt met drie leesbevorderingsorganisaties om activiteiten uit te voeren passend bij de bestemming van het legaat.

8. - Bestemmingsfonds Vriendenloterij		
Stand per 1 januari	133.334	217.670
Bestemming saldo boekjaar (bijlage 4)	<u>-</u>	<u>-84.336</u>
Stand per 31 december	<u><u>133.334</u></u>	<u><u>133.334</u></u>

In 2019 ontving Stichting Lezen een gift van de Vriendenloterij ad. € 400.000 ten behoeve van drie Leescoalitiecampagnes in de periode 2019-2024. Vanwege de bestedingsbeperking van deze gift is voor het nog niet bestede deel een bestemmingsfonds gevormd. In 2023 is besloten de campagne 2021-2023 te verlengen. Het resterende saldo is in beginsel bestemd voor een nieuwe campagne. Zie bijlage 4 voor de specificatie.

9. - Bestemmingsreserve Leescoalitie		
Stand per 1 januari	242.684	162.449
Bestemming saldo boekjaar (zie bijlage 4)	<u>-</u>	<u>80.235</u>
Stand per 31 december	<u><u>242.684</u></u>	<u><u>242.684</u></u>

De Leescoalitie is een samenwerkingsverband met Stichting CPNB, Koninklijke Bibliotheek (KB), Stichting Lezen & Schrijven, Het Nederlands Letterenfonds, Literatuurmuseum/ Kinderboekenmuseum, Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB), Taalunie, Stichting de Schoolschrijver en de Schrijverscentrale. Stichting Lezen is voorzitter en penvoerder van de Leescoalitie. Deze reserve kan worden ingezet voor Leescoalitie activiteiten. Zie bijlage 4 voor de specificatie.

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
10. <u>Projecten nog te betalen</u>		
Toekenningen 2020 afrekeningen	-	6.656
Toekenningen 2021 afrekeningen	12.500	20.675
Toekenningen 2022 afrekeningen	20.500	120.144
Toekenningen 2023 afrekeningen	87.675	-
Nog te besteden financiële bijdragen	3.095	-
Overige nog te betalen projectkosten	<u>131.225</u>	<u>79.605</u>
Totaal projecten nog te betalen	<u><u>254.995</u></u>	<u><u>227.080</u></u>

Bij de aan derden toegekende projectgelden wordt 75% van het toegekende bedrag bevoorschot. Na afrekening van het project wordt de resterende 25% overgemaakt (mits de toegekende middelen volledig benut en verantwoord zijn).

11. Projecten nog te betalen Kunst van Lezen

Toekenningen voorgaande jaren afrekeningen	5.169	2.482
Toekenningen huidige boekjaar	94.032	6.143
Overige projectkosten	<u>459.470</u>	<u>274.362</u>
Totaal projecten nog te betalen Kunst van Lezen	<u><u>558.671</u></u>	<u><u>282.987</u></u>

Bij de aan derden toegekende projectgelden Kunst van Lezen wordt 100% van het toegekende bedrag bevoorschot. Bij afrekening van het project worden de eventueel niet volledige benutte toegekende middelen teruggevorderd.

12. Vooruit ontvangen subsidie Kunst van Lezen TmmT

Stand 1 januari	509.534	606.011
Realisatie boekjaar 2020	-	-6.006
Saldo Kunst van Lezen huidig boekjaar (zie bijlage 1)	<u>-180.049</u>	<u>-90.471</u>
Stand 31 december	<u><u>329.485</u></u>	<u><u>509.534</u></u>

Voor 2021-2024 heeft het ministerie van OCW een subsidie verleend van in totaal € 13.400.000, derhalve € 3.350.000 per jaar (verplichtingnummer: 560084265). In 2021 tot en met 2023 is hiervan in totaal € 9.720.515 besteed, het restantbedrag ad € 329.485 wordt doorgeschoven naar 2024.

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
13. <u>Vooruit ontvangen subsidie Kunst van Lezen GGG</u>		
Stand 1 januari	-	134.211
Ontvangen termijnen OCW	-	199.960
Besteed in boekjaar (zie bijlage 2)	<u>-</u>	<u>-216.132</u>
Stand 31 december	<u>-</u>	<u>118.039</u>

Aanvullend op de projectsubsidie van Kunst van Lezen heeft Stichting Lezen binnen Tel mee met Taal 2 een projectsubsidie ontvangen van het ministerie van OCW voor het creëren van een systeemaanpak bij gemeenten om taalarme gezinnen te helpen bij de lees/taalontwikkeling van de kinderen en basisvaardigheden van de ouders. De totale subsidie bedraagt € 999.800. De activiteiten waarvoor subsidie wordt verleend, moeten uiterlijk zijn verricht op 31 december 2024. Zie ook specificatie 22 / Bijlage 2.

14a. Vooruit ontvangen subsidie Kunst van Lezen MBV I

Stand 1 januari	12.875.203	-
Ontvangen termijnen OCW	-	12.890.000
Besteed in boekjaar (zie bijlage 3)	<u>-12.619.599</u>	<u>-14.797</u>
Stand 31 december	<u>255.604</u>	<u>12.875.203</u>

Op 22 november 2022 heeft Stichting Lezen vanuit het Masterplan Basisvaardigheden een subsidie toegezegd gekregen van € 12.890.000 voor het Masterplan BoekStart, De Bibliotheek op school po en vmbo. De middelen zijn op 6 december 2022 in zijn geheel ontvangen. Tot en met 2023 is er in totaal € 12.634.396 besteed, het restantbedrag van € 255.604 zal in 2024 worden besteed.

14b. Vooruit ontvangen subsidie Kunst van Lezen MBV II

Stand 1 januari	-	-
Ontvangen termijnen OCW	10.683.333	-
Besteed in boekjaar (zie bijlage 3)	<u>-3.070</u>	<u>-</u>
Stand 31 december	<u>10.680.263</u>	<u>-</u>

Eind 2023 heeft stichting Lezen een (instellings)subsidie toegezegd gekregen van € 25.640.000 ten behoeve van het Masterplan Basisvaardigheden Leesbevordering. Deze activiteit kwalificeert als een dienst van algemeen economisch belang (DAEB). Van de toezegging is op 10 november € 10.683.333 ontvangen. In 2023 is ten laste van deze subsidie € 3.070 besteed. Het restantbedrag ad € 10.680.263 zal in 2024 worden besteed.

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
15. <u>Vooruit ontvangen subsidie Extra middelen coalitieakkoord 2023-2024</u>		
Stand 1 januari	-	-
Ontvangen termijnen OCW	1.613.500	-
Besteed in boekjaar	<u>-275.575</u>	<u>-</u>
Stand 31 december	<u><u>1.337.925</u></u>	<u><u>-</u></u>

Op 17 november 2023 heeft Stichting Lezen van OCW een subsidie toegezegd gekregen van € 2.713.500. Dit betreft een verlening projectsubsidie extra middelen uit coalitieakkoord 2023-2024. Op 24 november 2023 is het eerste deel ad € 1.613.500 ontvangen. In 2023 is er in totaal € 275.575 besteed, het restantbedrag van € 1.337.925 zal in 2024 worden besteed.

16. Overige schulden en overlopende passiva

Crediteuren	363.915	346.638
Loonbelasting, pensioenlasten	184.284	136.679
Reservering vakantiedagen	55.349	36.432
Vooruitontvangen bedragen	81.218	127.368
Overige te betalen kosten	<u>90.484</u>	<u>24.142</u>
Totaal overige schulden en overlopende passiva	<u><u>775.250</u></u>	<u><u>671.259</u></u>

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

Door het Ministerie van OCW is voor de BISperiode 2021-2024 een subsidie toegezegd van € 2.090.138 per jaar. Inclusief loon- en prijsbijstellingen bedraagt de subsidie voor 2023 € 2.358.176.

Stichting Lezen heeft middels het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen in het kader van het actieprogramma Tel mee met Taal 2 een tijdelijke taak voor het voorkomen van laaggeletterdheid. Dit actieprogramma loopt tot en met 2024. Jaarlijks is aan Stichting Lezen een bedrag van € 3.350.000 per jaar verleend, waarbij € 2.850.000 beschikbaar is voor Maatregel 6a (reguliere leesbevorderingsprogramma's) en € 500.000 voor Maatregel 6c (Gezinsaanpak, budget behorend bij Maatregel 6b).

Aanvullend op de projectsubsidie van Kunst van Lezen heeft Stichting Lezen binnen Tel mee met Taal 2 een projectsubsidie ontvangen voor het creëren van een systeemaanpak bij gemeenten om taalarme gezinnen te helpen bij de lees/taalontwikkeling van de kinderen en basisvaardigheden ouders. Voor deze Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid bedraagt de subsidie € 999.800,00 voor de periode 2020-2024. De activiteiten waarvoor subsidie wordt verleend, moeten uiterlijk zijn verricht op 31 december 2024.

Eind 2023 heeft Stichting Lezen een instellingssubsidie kwalificerend als een dienst van algemeen economisch belang inzake het schooljaar 2023/2024 van € 25.640.000 toegezegd gekregen ten behoeve van het Masterplan Basisvaardigheden Leesbevordering. Deze subsidie maakt deel uit van een aanvraag van in totaal € 73.946.276 voor de periode tot en met 31 juli 2026.

In november 2023 heeft Stichting Lezen een projectsubsidie extra middelen uit het coalitieakkoord 2023-2024 toegezegd gekregen. De subsidie bedraagt ten hoogste € 2.713.500 waarvan een bedrag van € 1.613.500 in 2023 en een bedrag van € 1.100.000. De activiteiten waarvoor subsidie wordt verleend moeten uiterlijk zijn verricht op 31 december 2024.

Stichting Lezen verlengde op 1 mei 2021 haar huurovereenkomst in het Letterenhuis voor vijf jaar. De huurprijs per 1 mei 2021 van het gehuurde bedraagt op jaarbasis € 64.278 en wordt jaarlijks geïndexeerd. In boekjaar 2023 is in totaal € 87.698 ten laste van de staat van baten en lasten gebracht.

G. Toelichting op de staat van baten en lasten

	Realisatie 2023	Begroting 2023	Realisatie 2022
	€	€	€
17. Eigen inkomsten			
<i>Publieke inkomsten binnenland</i>			
- Nationale voorleeswedstrijd	96.828	84.900	88.715
- Congres Lezen Centraal	68.210	53.500	53.540
- Wetenschappelijk congres	30.652	28.000	-
	<u>195.690</u>	<u>166.400</u>	<u>142.255</u>
<i>Sponsoring</i>			
- Fonds 21 Boekenweek voor jongeren	22.921	-	25.000
- Nederlandse Boekenbon	11.009	5.250	-
- GAU Groep Algemene Uitgevers	5.200	5.200	5.200
- De Versterking	69.484	12.000	92.182
	<u>108.614</u>	<u>22.450</u>	<u>122.382</u>
<i>Overige inkomsten</i>			
- Provincie Fryslan - bijdrage inventarisatie	25.000	-	-
- Nederlandse Taalunie - bijdrage Lezeninhavovwo.nl	5.000	-	-
- Ned. Letterenfonds - kinderboekenambassadeur	5.287	8.000	7.584
- Ned. Letterenfonds - Leescoalitie Stuk!	-	-	52.238
- Ned. Letterenfonds - poëziesymposium	-	2.500	-
- Ned. Letterenfonds - jubileum voorleeslunch	-	-	8.878
- Ned. Letterenfonds - Prentenboek van het jaar	-	-	5.500
- CPNB - Boekenboost	2.630	-	-
- Brochures/handreikingen/onderzoekspublicaties	2.025	2.000	7.846
- Tijdschrift Lezen	5.088	13.500	12.447
- Inkomsten lezingen, presentaties e.d.	1.016	-	7.543
- Bijdrage partners Leescoalitie	-	60.000	60.000
- SLO bijdrage vmbo website	-	1.250	500
- SLO bijdragen Lezen in het PO	-	-	11.440
- Overige inkomsten	1.000	-	6.509
	<u>47.046</u>	<u>87.250</u>	<u>180.485</u>
Totaal eigen inkomsten	<u>351.350</u>	<u>276.100</u>	<u>445.122</u>
18. Inkomsten Kunst van Lezen TmmT			
- Seminar Over boeken gesproken	37.817		-
- IFLA Satellite meeting	4.680		-
- Lustrum Open Boek	1.680		-
- Inkomsten 2022	-		20.069
	<u>-</u>		<u>20.069</u>
Totaal inkomsten Kunst van Lezen TmmT	<u>44.177</u>	-	<u>20.069</u>

	<u>Realisatie</u> <u>2023</u>	<u>Begroting</u> <u>2023</u>	<u>Realisatie</u> <u>2022</u>
	€	€	€
19. <u>Beheerlasten personeel BIS</u>			
Lonen en salarissen	280.171		221.686
Vakantiegelden	22.155		17.655
Voorziening vakantiedagen	25.214		-8.892
Sociale lasten	48.582		32.574
Pensioenlasten	41.860		32.712
Extern personeel	50.158		34.342
Reis- en verblijfkosten	8.963		4.014
Opleidingskosten	2.036		8.222
Ziekteverzuimverzekering	4.040		3.275
Arbodienst	1.385		1.118
Overige personeelskosten	17.236		2.983
Ontvangen ziekengeld	-13.113		-8.672
Doorbelaste personeelskosten	<u>-97.896</u>		<u>-12.018</u>
Totaal beheerlasten personeel	<u><u>390.791</u></u>	<u><u>399.000</u></u>	<u><u>328.999</u></u>
20. <u>Personeelslasten activiteiten BIS</u>			
Lonen en salarissen	395.231		365.795
Vakantiegelden	33.496		28.495
Voorziening vakantiedagen	19.773		6.305
Sociale lasten	76.071		67.805
Pensioenlasten	54.287		49.048
Extern personeel	21.240		112.661
Reis- en verblijfkosten	17.356		8.467
Opleidingskosten	1.068		9.312
Ziekteverzuimverzekering	6.766		5.829
Arbodienst	3.669		2.163
Overige personeelskosten	10.065		7.666
Ontvangen ziekengeld	-15.166		-31.922
Doorbelaste personeelskosten	<u>7.350</u>		<u>-29.821</u>
Totaal activiteitenlasten personeel	<u><u>631.206</u></u>	<u><u>568.000</u></u>	<u><u>601.803</u></u>

Gemiddelde personele bezetting naar functie (in fte)

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
Directeur-bestuurder	0,9	1,0
Management	2,0	1,1
Beleidsmedewerker	8,0	7,8
Medewerker onderzoek	2,2	2,3
PR medewerker	3,9	3,5
Financieel medewerker	0,8	0,8
Administratief medewerker	3,0	3,0
Totaal	<u>20,8</u>	<u>19,5</u>

	<u>Realisatie 2023</u>	<u>Realisatie 2022</u>
	€	€
Werknemers in vaste dienst	1.971.016	1.207.986
Werknemers in tijdelijke dienst	60.761	80.132
Ingehuurde zelfstandigen/freelancers	450.844	818.742
	<u>2.482.621</u>	<u>2.106.860</u>

Werkzame personen in 2023

	<u>Aantal pers</u>	<u>Aantal fte/uren</u>
1. Uren werkweek in fte in uur		36
2. Werknemers in vaste dienst in fte	25	20,2
3. Werknemers in tijdelijke dienst in fte	3	0,6
4. Ingehuurde zelfstandigen/freelancers in uur	-	-
5. Overige werkzame personen in fte	-	-
6. Stagiaire(s) in fte	-	-
7. Vrijwilligers in fte	-	-
	<u>28</u>	<u>20,8</u>
Stichting Lezen	17	12,0
Kunst van Lezen	11	8,8
	<u>28</u>	<u>20,8</u>

Werkzame personen in 2022

	<u>Aantal pers</u>	<u>Aantal fte/uren</u>
1. Uren werkweek in fte in uur		36
2. Werknemers in vaste dienst in fte	19	16,1
3. Werknemers in tijdelijke dienst in fte	6	3,4
4. Ingehuurde zelfstandigen/freelancers in uur	-	-
5. Overige werkzame personen in fte	-	-
6. Stagiaire(s) in fte	-	-
7. Vrijwilligers in fte	-	-
	<u>25</u>	<u>19,5</u>
Stichting Lezen	15	11,2
Kunst van Lezen	10	8,3
	<u>25</u>	<u>19,5</u>

Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen

Er is in 2023 geen sprake geweest van uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen.

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Er zijn geen functionarissen die in 2023 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2023 geen ontslaguitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden. Zie ook het overzicht op de volgende bladzijde.

Bezoldiging Raad van Toezicht en directie (WNT verantwoording)

Per 1 januari 2013 is de Wet Normering Bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semi-publieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Stichting Lezen van toepassing zijnde regelgeving: het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2023 voor Stichting Lezen is € 223.000. Het weergegeven individuele WNT-maximum is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte. Er is geen sprake geweest van uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen.

	G. van Dalen	M.W.L. van Vroonhoven	B.J. Verkoren	M. Asscher	G.J. Dorleijn	S.V.C. Kreuger	H.B.G.W.J. Mulder – Schulten	E. van Nispen	H.M. Schoenmakers	C. Smakman
	directeur- bestuurder	voorzitter	lid Raad van Toezicht en voorzitter Audit- commissie	lid Raad van Toezicht	lid Raad van Toezicht	lid Raad van Toezicht	lid Raad van Toezicht	lid Raad van Toezicht en lid Audit-commissie	lid Raad van Toezicht	lid Raad van Toezicht en voorzitter Audit- commissie
Duur dienstverband in 2023	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 30/09	1/1 - 31/12	1/1 - 31/03	1/1-31/12	1/1 - 31/03	1/1 - 31/12	1/10 - 31/12	1/9 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0,9									
Gewezen topfunctionaris	nee	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Echte of fictieve dienstbetrekking?	Echte	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Zo niet, langer dan 6 maanden binnen 18 maanden werkzaam?		n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Bezoldiging										
Beloning	€ 113.249	2.126		2.273		1.802			1.022	
Belastbare onkostenvergoedingen	€ -									
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 16.303									
Subtotaal	€ 129.552									
-/- onverschuldigd betaald bedrag										
Totaal bezoldiging 2023	€ 129.552	2.126	-	2.273	-	1.802	-	-	1.022	-
Individueel bezoldigingsmaximum	€ 198.470	€ 33.450	€ 16.725	€ 22.300	€ 5.575	€ 22.300	€ 5.575	€ 22.300	€ 5.575	€ 5.575

Gegevens 2022

	G. van Dalen	M.W.L. van Vroonhoven	B.J. Verkoren	M. Asscher	G.J. Dorleijn	S.V.C. Kreuger	H.B.G.W.J. Mulder – Schulten	E. van Nispen
	directeur- bestuurder	voorzitter	lid Raad van Toezicht en voorzitter Audit- commissie	lid Raad van Toezicht	lid Raad van Toezicht	lid Raad van Toezicht	lid Raad van Toezicht	lid Raad van Toezicht en lid Audit-commissie
Duur dienstverband in 2022	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1-31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0							
Bezoldiging								
Beloning	€ 117.532	1.096		€ 1.096		€ 1.096	€ 1.096	
Belastbare onkostenvergoedingen	€ -							
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 17.169							
Totaal bezoldiging 2022	€ 134.701	€ 1.096	€ -	€ 1.096	€ -	€ 1.096	€ 1.096	€ -
Individueel bezoldigingsmaximum	€ 216.000	€ 32.400	€ 21.600	€ 21.600	€ 21.600	€ 21.600	€ 21.600	€ 21.600

	Realisatie 2023	Begroting 2023	Realisatie 2022
	€	€	€
21. <u>Beheerlasten materieel</u>			
<i>Accountant</i>	11.857	12.575	9.847
<i>Advieskosten</i>	12.891	25.000	13.191
<i>Afschrijvingen</i>			
Afschrijvingen computers	8.621	3.000	3.457
Afschrijvingen inventaris	10.423	11.000	9.976
Totaal afschrijvingen	19.044	14.000	13.433
<i>Huisvestingskosten</i>			
Huur	87.698	84.242	81.796
Energie/servicekosten	23.931	33.500	25.125
Schoonmaakkosten	9.718	11.845	9.108
Overige huisvestingskosten	-	675	431
Af: doorbelast aan Kunst van Lezen	-33.650	-33.500	-30.000
Totaal huisvestingskosten	87.697	96.762	86.460
<i>Automatisering</i>	73.270	50.500	50.708
<i>Kantoorkosten</i>			
Kantoorbenodigdheden	1.759	1.500	1.266
Telefoonkosten	12.670	8.600	11.690
Kopieerkosten	7.964	7.080	6.673
Abonnementen	2.475	2.900	2.823
Vakliteratuur	685	450	445
Porto	2.764	1.750	2.997
Drukwerk	-	720	681
Representatiekosten	2.192	1.000	338
Verzekeringen	4.718	3.750	3.693
Kantinekosten	3.982	3.000	1.785
Vergaderkosten	6.367	7.500	7.514
Kosten Raad van Toezicht	32.027 *	750	5.022
Bankkosten	974	1.250	1.143
Negatieve rente	-	2.500	7.605
Overige kantoorkosten	370	1.000	3.591
Af: doorbelast aan Kunst van Lezen+Extra Bis	-22.500	-12.500	-15.000
Totaal kantoorkosten	56.447	31.250	42.266
Totaal beheerlasten materieel	261.206	230.087	215.905

* Inclusief € 22.367 wervingskosten leden Raad van Toezicht.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de raad van toezicht en het bestuur van Stichting Lezen

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Stichting Lezen te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Lezen op 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met het Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2021-2024;
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2023 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in de subsidiebeschikkingen met de kenmerken 147783/25096854, de wijziging d.d. 25 mei 2023 met kenmerk 147783/37691511, 26345733, 25359832, 34798461 (met aanvulling d.d. 2 februari 2023 met kenmerk 35520832) en 41276437 en in de relevante wet- en regelgeving zoals uitgewerkt in paragraaf 2.3 van het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024 en het Accountantsprotocol behorend bij de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2023;
2. de staat van baten en lasten over 2023; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024, het Accountantsprotocol behorend bij de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Lezen zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Leidse Schouw 2
2408 AE Alphen aan den Rijn
Postbus 352
2400 AJ Alphen aan den Rijn

T (0172) 55 40 06
alphenaandenrijn@vanreeacc.nl
www.vanreeacc.nl
KvK nr. 64599892

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2023 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5 lid 1 sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij. Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2021-2024 en de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in het Accountantsprotocol cultuursubsidies Instellingen 2021-2024 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met RJ-Richtlijn 640 "Organisaties zonder winststreven", en het Handboek verantwoording Cultuursubsidies Instellingen subsidieperiode 2021-2024 en de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2021-2024, de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS en de bepalingen bij of krachtens de WNT. Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in de subsidiebeschikkingen met de kenmerken de kenmerken 147783/25096854, de wijziging d.d. 25 mei 2023 met kenmerk 147783/37691511, 26345733, 25359832, 34798461 (met aanvulling d.d. 2 februari 2023 met kenmerk 35520832) en 41276437 en in de relevante wet- en regelgeving zoals uitgewerkt in paragraaf 2.3 van het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024 en het Accountantsprotocol behorend bij de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS.

In dit kader is het bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de instelling in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de instelling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de instelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Alphen aan den Rijn, 26 maart 2024

Van Ree Accountants

mr. drs. G.J. de Jong RA

Bijlage bij de controleverklaring:

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024, het Accountantsprotocol behorend bij de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties die van materieel belang zijn, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit.
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de instelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een instelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

I. Bijlagen

Bijlage 1

22. Lasten Kunst van Lezen - Tel mee met Taal

	Realisatie 2023	Begroting 2023	Realisatie 2022
	€	€	€
<u>Beheerlasten materieel Maatregel 6A</u>			
Personeel	830.640	784.000	681.862
Materieel	184.618	262.500	162.804
Totaal beheerlasten materieel Maatregel 6A	<u>1.015.258</u>	<u>1.046.500</u>	<u>844.666</u>
<u>Activiteitenlasten materieel Maatregel 6A</u>			
<i>BoekStart voor baby's</i>			
Koffertjes	501.906	560.000	652.778
Overige kosten	6.216	5.000	605
Totaal BoekStart voor baby's	<u>508.122</u>	<u>565.000</u>	<u>653.383</u>
<i>Expertise BoekStartcoach en andere ondelen gezinsaanpak</i>			
Expertiseontwikkeling en begeleiding	24.590	40.000	22.281
Totaal expertise BoekStartcoach	<u>24.590</u>	<u>40.000</u>	<u>22.281</u>
<i>BoekStart Kinderopvang</i>			
Ontwikkeling nieuwe locaties	44.151	40.000	142.070
Ontwikkeling expertise	22.418	22.500	36.885
Ontwikkeling nieuwe locaties Aruba, Curacao en Sint Maarten	18.249	-	-
Overige kosten	2.262	5.500	2.299
Totaal BoekStart Kinderopvang	<u>87.080</u>	<u>68.000</u>	<u>181.254</u>
Totaal BoekStart	<u>619.792</u>	<u>673.000</u>	<u>856.918</u>
<i>De Bibliotheek op school PO</i>			
Ontwikkeling expertise	83.631	40.000	60.199
Ontwikkeling nieuwe locaties Aruba, Curacao en Sint Maarten	49.470	15.000	-
Ontwikkeling nieuwe locaties	-	-	105.000
Overige kosten	5.357	10.000	6.163
Totaal De Bibliotheek op school PO	<u>138.458</u>	<u>65.000</u>	<u>171.362</u>

	Realisatie 2023	Begroting 2023	Realisatie 2022
	€	€	€
<i>De Bibliotheek op school VO / VMBO</i>			
Voorleeswedstrijd Read2Me! VMBO brugklas	55.231	55.000	53.986
Ontwikkeling expertise VMBO	34.025	28.000	66.153
Plan van aanpak en pilots mediatheken VO	6.897	20.000	5.748
Ontwikkeling nieuwe locaties Aruba, Curacao en Sint Maarten	11.250	10.000	-
Ontwikkeling nieuwe locaties VMBO	-	-	104.463
Overige kosten	7.303	7.500	7.196
Totaal De Bibliotheek op school VO / VMBO	114.706	120.500	237.546
<i>De Bibliotheek op school PRO</i>			
Ontwikkeling aanpak Praktijkonderwijs	26.404	35.000	25.950
Ontwikkeling expertise Praktijkonderwijs	9.550	7.500	7.975
Totaal De Bibliotheek op school PRO	35.954	42.500	33.925
<i>De Bibliotheek op school MBO</i>			
MBO ontwikkeling nieuwe locaties	66.495	71.500	78.308
MBO ontwikkeling expertise	72.837	30.000	39.634
MBO PWO	15.000	-	-
Totaal De Bibliotheek op school MBO	154.332	101.500	117.942
<i>De Bibliotheek op school Pabo</i>			
Pabo ontwikkeling nieuwe locaties	49.000	47.500	38.000
Pabo voorleeswedstrijd	62.890	55.000	63.674
Pabo ontwikkeling expertise	8.374	30.000	38.623
Totaal De Bibliotheek op school Pabo	120.264	132.500	140.297
<i>De Bibliotheek op school LOP</i>			
Ontwikkeling lerarenopleiding en pilot	-	15.000	3.149
LOP ontwikkeling expertise	-	5.000	2.571
Totaal De Bibliotheek op school LOP	-	20.000	5.720
<i>De Bibliotheek op school Algemeen</i>			
Beroepsonderwijs overig	2.813	4.500	4.367
Totaal De Bibliotheek op school Algemeen	2.813	4.500	4.367
Totaal De Bibliotheek op school	566.527	486.500	711.159

	Realisatie 2023	Begroting 2023	Realisatie 2022
	€	€	€
<i>Netwerken Leesbevordering</i>			
Strategische ondersteuning bibliotheken	101.800	123.000	105.531
IFLA Satellite meeting	8.842	-	-
Communicatie	2.434	7.500	7.478
Overige kosten	9.410	4.500	2.361
Totaal Netwerken Leesbevordering	122.486	135.000	115.370
<i>Monitoring en inventarisatie</i>			
BoekStart in de kinderopvang	58.781	60.000	54.552
BoekStartcoach	13.147	10.000	10.212
De Bibliotheek op school PO	73.781	75.000	75.360
De Bibliotheek op school VMBO	60.781	62.000	58.824
De Bibliotheek op school Praktijkonderwijs	13.401	7.500	14.859
De Bibliotheek op school MBO	8.698	10.000	9.391
De Bibliotheek op school Pabo	8.698	8.500	9.391
De Bibliotheek op school LOP	-	3.000	-
Totaal Monitoring en inventarisatie	237.287	236.000	232.589
<i>Onderzoek</i>			
Lezen 0-24 jaar	133.870	85.000	104.939
Digitale geletterdheid	15.000	15.000	25.000
Totaal onderzoek	148.870	100.000	129.939
<i>Communicatie BoekStart en de Bibliotheek op school</i>			
BoekStart voor baby's	87.813	75.000	114.241
BoekStart in de kinderopvang	12.841	5.000	8.001
De Bibliotheek op school PO	53.747	42.500	48.842
De Bibliotheek op school VMBO	15.090	22.500	9.227
De Bibliotheek op school Praktijkonderwijs	3.510	2.500	-
De Bibliotheek op school Beroepsonderwijs	5.195	12.500	7.791
Totaal communicatie BoekStart en de Bibliotheek op school	178.196	160.000	188.102
<i>Communicatie algemeen publiek, landelijke campagnes</i>			
Ondersteuning Leescoalitie	127.000	127.000	30.000
Jubilea Stichting Lezen en Kunst van Lezen in 2023	2.158	25.000	-
Ondersteuning 15 minuten lezen	11.150	20.000	8.152
Ondersteuning overig (Lês NO)	10.000	10.000	-
Totaal communicatie	150.308	182.000	38.152
Totaal activiteitenlasten Maatregel 6A	2.023.466	1.972.500	2.272.229

	<u>Realisatie 2023</u>	<u>Begroting 2023</u>	<u>Realisatie 2022</u>
	€	€	€
<u>Beheerlasten materieel Maatregel 6c Gezinsaanpak</u>			
Personeel	<u>192.724</u>	<u>190.000</u>	<u>175.556</u>
<u>Activiteiten lasten materieel Maatregel 6c Gezinsaanpak</u>			
<i>Gezinsaanpak thuis</i>			
Speciale voorleesboekjes voor taalarme gezinnen	<u>32.896</u>	<u>20.000</u>	<u>10.120</u>
<i>Gezinsaanpak vanuit de bibliotheek</i>			
Pilotproject ondersteuning gemeenten gezinsaanpak	<u>210.178</u>	<u>135.000</u>	<u>80.350</u>
<i>Gezinsaanpak in de jeugdgezondheidszorg</i>			
BoekStartcoach ontwikkeling nieuwe locaties	<u>104.376</u>	<u>115.500</u>	<u>77.855</u>
<i>Gezinsaanpak overig</i>			
Communicatie gezinsaanpak JGZ, KOV en onderwijs	19.408	30.000	25.617
Effectenonderzoek Gezinsaanpak	21.421	20.000	1.785
Overige kosten	<u>-</u>	<u>4.500</u>	<u>-</u>
Totaal gezinsaanpak overig	<u>40.829</u>	<u>54.500</u>	<u>27.402</u>
Totaal activiteitenlasten Maatregel 6c Gezinsaanpak	<u>388.279</u>	<u>325.000</u>	<u>195.727</u>

Recapitulatie Kunst van Lezen - Tel mee met Taal

	Realisatie 2023	Begroting 2023	Realisatie 2022
	€	€	€
Totaal beheerlasten materieel	184.618	262.500	162.804
Totaal activiteitenlasten Kunst van Lezen	2.411.745	2.297.500	2.467.956
Vervallen bijdrageverplichtingen	-45.501	-	-27.638
	<u>2.366.244</u>	<u>2.297.500</u>	<u>2.440.318</u>
Totaal personele lasten Kunst van Lezen	<u>1.023.364</u>	<u>974.000</u>	<u>857.418</u>
Totaal bestedingen Kunst van Lezen (A)	<u>3.574.226</u>	<u>3.534.000</u>	<u>3.460.540</u>
Bijdrage OCW Kunst van Lezen TmmT boekjaar	3.350.000	3.534.000	3.350.000
Inkomsten Kunst van Lezen	44.177	-	20.069
Totaal inkomsten (B)	<u>3.394.177</u>	<u>3.534.000</u>	<u>3.370.069</u>
Saldo Kunst van Lezen (B - A)	<u>-180.049</u>	<u>-</u>	<u>-90.471</u>
Bijdrage OCW Kunst van Lezen TmmT boekjaar	3.350.000	3.534.000	3.350.000
Bij: Vooruit ontvangen subsidie KvL TmmT (B-A)	180.049	-	90.471
Bijdrage OCW Kunst van Lezen TmmT in staat van baten en lasten	<u>3.530.049</u>	<u>3.534.000</u>	<u>3.440.471</u>

Voor 2021-2024 heeft het ministerie van OCW opnieuw een subsidie verleend van € 13.400.000, € 3.350.000 per jaar (verplichtingnummer: 560084265). In 2021 tot en met 2023 is hiervan in totaal € 9.720.515 besteed, het restantbedrag ad € 329.485 wordt doorgeschoven naar 2024.

23. Lasten Kunst van Lezen - Gemeentelijke gezinsaanpak geletterdheid 2020 t/m 2024

	Realisatie 2023	Begroting 2023	Realisatie 2022	Realisatie 2021	Realisatie 2020	Realisatie tm 2023	Begroot 2020-2024
	€	€	€	€	€	€	€
<u>A. Projectmanagement Stichting Lezen</u>							
Personeel	53.365	41.140	46.456	47.291	6.400	153.512	148.000
Materieel	9.528	5.600	5.194	1.722	0	16.444	12.000
Totaal projectmanagement Stichting Lezen	62.893	46.740	51.650	49.013	6.400	169.956	160.000
<u>B. Werkzaamheden werkgroep (SL/KB/L&S)</u>							
<i>Personeel</i>							
Stichting Lezen	11.040	6.400	23.865	10.784	0	45.689	29.600
KB	12.800	12.800	12.800	12.800	8.000	46.400	59.200
Stichting Lezen & Schrijven	16.880	19.200	19.200	19.200	12.000	67.280	88.800
Totaal werkzaamheden werkgroep (SL/KB/L&S)	40.720	38.400	55.865	42.784	20.000	159.369	177.600
<u>C.1 Ontwikkelfase met 5 gemeenten en bibliotheken</u>							
<i>Personeel</i>							
Stichting Lezen & Schrijven - adviseur gemeenten	0	0	0	96.000	0	96.000	96.000
Beleidsambtenaren Pilotgemeenten	0	0	-6.240	92.080	0	85.840	96.000
Bibliotheek medewerkers	0	0	-195	78.000	0	77.805	78.000
Totaal personeel	0	0	-6.435	266.080	0	259.645	270.000
<u>C.2 Pilot met 5 gemeenten en bibliotheken</u>							
<i>Personeel</i>							
Stichting Lezen & Schrijven - adviseur gemeenten	46.720		49.280	0	0	96.000	96.000
Beleidsambtenaren Pilotgemeenten	1.000		96.000	0	0	97.000	96.000
Bibliotheek medewerkers	0		83.000	0	0	83.000	78.000
Totaal personeel	47.720	0	228.280	0	0	276.000	270.000
<i>Materieel</i>							
Toolkit - ontwikkeling	18.250	25.000	0	0	0	18.250	25.000
Toolkit - ontsluiting	0	27.000	0	0	0	0	27.000
Totaal materieel	18.250	52.000	0	0	0	18.250	52.000
Totaal C.2 pilot met 5 gemeenten en bibliotheken	65.970	52.000	228.280	0	0	294.250	322.000

	Realisatie 2023	Begroting 2023	Realisatie 2022	Realisatie 2021	Realisatie 2020	Realisatie tm 2023	Begroot 2020-2024
	€	€	€	€	€	€	€
D. Monitoring evaluatie, kennisopbouw en-deling							
<i>Personeel</i>							
Stichting Lezen & Schrijven	12.800	5.696	7.360	12.816	0	32.976	28.480
Stichting Lezen	1.040	1.600	1.280	4.680	0	7.000	8.000
KB	2.000	1.600	2.000	3.200	0	7.200	8.000
Totaal personeel	15.840	8.896	10.640	20.696	0	47.176	44.480
<i>Materieel</i>							
Onderzoeksbureau: monitoring en evaluatie	37.337	33.333	12.536	0	0	49.873	100.000
Disseminatie: congres	0		0	0	0	0	80.000
Kennisdeling	25.454	50.000	2.414	0	0	27.868	100.000
Totaal materieel	62.791	83.333	14.950	0	0	77.741	280.000
Totaal monitoring, evaluatie, kennisopbouw en -deling	78.631	92.229	25.590	20.696	0	124.917	324.480
E. Uitrol naar 30 andere gemeenten							
<i>Personeel</i>							
Stichting Lezen & Schrijven - adviseur gemeenten uitro	29.700	29.700	0	0	0	29.700	59.400
Bibliotheek medewerkers	420.355	169.000	0	0	0	420.355	338.000
Totaal uitrol naar 30 andere gemeenten	450.055	198.700	0	0	0	450.055	397.400
Totaal lasten Gemeentelijke gezinsaanpak geletterdheid	698.269	428.069	354.950	378.573	26.400	1.458.192	1.651.480
<i>Dekking</i>							
Bijdrage OCW Gemeentelijke gezinsaanpak geletterdheid	431.571	207.033	216.132	247.309	18.400	913.412	999.800
<i>Eigen bijdrage A. & B. & D. Stichting Lezen</i>	<i>30.320</i>	<i>19.740</i>	<i>38.658</i>	<i>24.448</i>	<i>0</i>	<i>93.426</i>	<i>40.800</i>
<i>Eigen bijdrage B. & D. KB</i>	<i>8.400</i>	<i>8.000</i>	<i>8.400</i>	<i>9.600</i>	<i>4.000</i>	<i>30.400</i>	<i>34.400</i>
<i>Eigen bijdrage B. & E. & D. Stichting Lezen & Schrijven</i>	<i>17.800</i>	<i>24.296</i>	<i>13.760</i>	<i>19.216</i>	<i>4.000</i>	<i>54.776</i>	<i>82.480</i>
<i>Eigen bijdrage C. Bibliotheek medewerkers</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>78.000</i>	<i>78.000</i>	<i>0</i>	<i>156.000</i>	<i>156.000</i>
<i>Eigen bijdrage E. Kunst van Lezen</i>	<i>210.178</i>	<i>169.000</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>210.178</i>	<i>338.000</i>
Totaal Eigen bijdrage**	266.698	221.036	138.818	131.264	8.000	544.780	651.680
Totaal dekking	698.269	428.069	354.950	378.573	26.400	1.458.192	1.651.480
Saldo Gemeentelijke gezinsaanpak geletterdheid	0	0	0	0	0	0	0

** Deze eigen bijdrage wordt in de jaarrekening niet gepresenteerd als inkomsten maar afgetrokken van de lasten

Op 22 oktober 2020 heeft het ministerie van OCW (referentie 25359832) een subsidie voor het project Gemeentelijke gezinsaanpak geletterdheid toegekend van in totaal € 999.800. De looptijd van dit project is 1 juli 2020 t/m 31 december 2024.

Van 2020 tot en met 2022 is in totaal € 799.840 (80%) ontvangen van het ministerie. Het saldo van de totale lasten in 2020 tot en met 2023 is € 1.461.297, hiervan is € 544.780 eigen bijdrage en € 913.412 bijdrage OCW. Het saldo nog te ontvangen subsidie per 31 december 2023 bedraagt € 113.572.

24a. Lasten Kunst van Lezen - Masterplan Basisvaardigheden Deel 1 BoekStart, dBos po en vmbo

	Realisatie 2023	Realisatie 2022	Totaal realisatie t/m 2023	Project begroting 2022-2024
	€	€	€	€
<u>Coördinatie</u>				
Stichting Lezen coördinatie aanvraag- & verantwoordingsproces	48.220	8.481	56.701	89.053
Centrale aansturing door Stichting Lezen, SPN, KB en VOB	334.092	6.316	340.408	540.697
Totaal projectmanagement Stichting Lezen	382.312	14.797	397.109	629.750
<u>Activiteitenlasten</u>				
<i>Nederland</i>				
BoekStart in de Kinderopvang	2.375.000	0	2.375.000	2.375.000
de Bibliotheek op school primair onderwijs (po)	7.410.000	0	7.410.000	7.410.000
de Bibliotheek op school vmbo	2.162.579	0	2.162.579	2.175.250
Totaal activiteitenlasten Nederland	11.947.579	0	11.947.579	11.960.250
<i>Caribisch Nederland (CNL) *</i>				
impulsbijdrage BoekStart kinderopvang Caribisch NL	82.445	0	82.445	83.150
impulsbijdrage de Bibliotheek op school po Caribisch NL	135.588	0	135.588	130.000
impulsbijdrage de Bibliotheek op school vmbo Caribisch NL	71.675	0	71.675	86.850
Totaal activiteitenlasten Caribisch Nederland	289.708	0	289.708	300.000
Totaal lasten MBV	12.619.599	14.797	12.634.396	12.890.000
Bijdrage OCW MBV	12.619.599	14.797	12.634.396	12.890.000
Saldo Masterplan Basisvaardigheden	-	-	-	-

* Betreft Bonaire, St. Eustatius en Saba

24b. Lasten Kunst van Lezen - Masterplan Basisvaardigheden Deel 2 Leesbevordering

	Realisatie 2023	Realisatie 2022	Totaal realisatie t/m 2023	Project begroting 2023-2024
	€	€	€	€
<u>Coördinatie</u>				
Stichting Lezen coördinatie aanvraag- & verantwoordingsproces	3.070	-	3.070	192.792
Centrale aansturing door Stichting Lezen, SPN, KB en VOB	-	-	-	402.008
Totaal projectmanagement Stichting Lezen	3.070	-	3.070	594.800
<u>Activiteitenlasten</u>				
<i>Ontwikkeling nieuwe locaties</i>				
BoekStart in de Kinderopvang	-	-	-	2.612.500
de Bibliotheek op school primair onderwijs (po)	-	-	-	2.562.500
de Bibliotheek op school praktijkonderwijs (pro)	-	-	-	427.500
de Bibliotheek op school vmbo	-	-	-	2.695.000
De Bibliotheek op school mbo, pwo, pabo	-	-	-	583.500
Totaal activiteitenlasten ontwikkeling nieuwe locaties	-	-	-	8.881.000
<i>Doorontwikkelingslocaties Nederland en Caribisch NL</i>				
BoekStart in de kinderopvang kosten continuering	-	-	-	2.508.750
De Bibliotheek op school po kosten continuering	-	-	-	10.698.000
de Bibliotheek op school praktijkonderwijs kosten continuering	-	-	-	97.500
de Bibliotheek op school vmbo kosten continuering	-	-	-	2.274.950
de Bibliotheek op school mbo.pwo, pabo, lerarenopl. kosten continuering	-	-	-	585.000
Totaal activiteitenlasten Doorontwikkelingslocaties Nederland en Caribisch NL	-	-	-	16.164.200
Totaal lasten MBV	3.070	-	3.070	25.640.000
Bijdrage OCW MBV	3.070	-	3.070	25.640.000
Saldo Masterplan Basisvaardigheden	-	-	-	-

25. Extra middelen coalitieakkoord 2023-2024

	Realisatie 2023	Realisatie 2024	Totaal realisatie t/m 2023	Project begroting 2023-2024
	€	€	€	€
<u>Pijler 1 versterking rol kenniscentrum in de BIS:</u>				
Doorontwikkelen kennisagenda	0	0	0	90.200
Versterken onderzoekscommunicatie	0	0	0	227.152
Doelgroepwebsites	14.743	0	14.743	569.886
Uitwerking Code D&I	0	0	0	275.000
Totaal Pijler 1	14.743	0	14.743	1.162.238
<u>Pijler 2: Versterking coördinerende rol Stichting Lezen in de BIS</u>				
Leescoalitie Coördinatie en Penvoering	161.686		161.686	414.782
Leescoalitie Campagne	99.146		99.146	1.136.480
Totaal Pijler 2	260.832	0	260.832	1.551.262
Totaal lasten Extra middelen coalitieakkoord 2023-2024	275.575	-	275.575	2.713.500
Bijdrage OCW Extra middelen coalitieakkoord 2023-2024	275.575		275.575	2.713.500
Saldo Extra middelen coalitieakkoord 2023-2024	-	-	-	-